

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет магістерської підготовки
Кафедра водних біоресурсів та
аквакультури

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Особливості організації фермерських рибних господарств
України»

Виконала: студентка 2 курсу, групи МВБ – 18
Спеціальності 207 «Водні біоресурси та
аквакультура»
Люліна Меггі Леванівна

Керівник старший викладач
Матвієнко Тетяна Іванівна

Консультант док.с-г.н., проф.
Шекк Павло Володимирович

Рецензент Черніков Геннадій Борисович

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет магістерської підготовки
Кафедра водних біоресурсів та аквакультури
Рівень вищої освіти: магістр
Спеціальність 207 «Водні біоресурси та аквакультура»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Шекк П.В.
д.с.-г.н., проф.
“ 28 ” жовтня 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Люліній Меггі Леванівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Особливості організації фермерських рибних господарств України

керівник роботи Матвієнко Тетяна Іванівна, старший викладач
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом

вищого навчального закладу від « 8 » жовтня 2019 року № 235-С

2. Строк подання студентом роботи 07 грудня 2019 р.

3. Вихідні дані до роботи: джерела наукової інформації з досліджуваної теми

Мета магістерської роботи – оцінка організації фермерських господарств в Україні, ефективність та доцільність їх створення.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Детальний аналіз наявної в літературі інформації що до сучасного стану організації фермерських господарств в Україні, ефективність та доцільність їх створення. Визначення ступеню вивченості питання.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Обов'язковими рисунками є ті що ілюструють місце досліджень, графіки та таблиці, які характеризують ті чи інші показники, що використовуються для розрахунків та прогнозів необхідних для вирішення поставлених задач.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Шекк П.В. Зав.кафедрою Водних біоресурсів та аквакультури		
2	Шекк П.В. Зав.кафедрою Водних біоресурсів та аквакультури		
3	Шекк П.В. Зав.кафедрою Водних біоресурсів та аквакультури		
4	Шекк П.В. Зав.кафедрою Водних біоресурсів та аквакультури		
5	Шекк П.В. Зав.кафедрою Водних біоресурсів та аквакультури		
6	Шекк П.В. Зав.кафедрою Водних біоресурсів та аквакультури		

7. Дата видачі завдання _____ 28.10.2019 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Термін виконання етапів проекту (роботи)	Оцінка виконання етапу	
			у %	за 4-х бальною шкалою
1	Аналіз наукової літератури з досліджуваної теми. Написання першого розділу магістерської роботи	28.10.19 – 11.11.19		
2	Аналіз порядку створення фермерського господарства, прав та обов'язків, основних принципів організації фермерського колективу та особливостей управління. Написання другого, третього та четвертого розділів магістерської роботи.	12.11.19 – 24.11.19		
3	Рубіжна атестація	22.11.19		
4	Трудові відносини у фермерському господарстві, організація матеріально – технічного забезпечення та обслуговування рибоводного підприємства Написання п'ятого та шостого розділів магістерської роботи.	25.11.19 – 04.12.19		
5	Написання висновків магістерської роботи. Оформлення магістерської роботи.	05.12.19 – 06.12.19		
6	Перевірка роботи науковим керівником, надання відгуку	07.12.19 – 09.12.19		
7	Перевірка роботи зав. Кафедрою			
8	Отримання рецензії			
9	Перевірка роботи на плагіат			
10	Підготовка презентації			
11	Попередній захист роботи на кафедрі			
12	Надання роботи до деканату			
	Інтегральна оцінка виконання етапів календарного плану (як середня по етапам)			

Студент _____ Люліна М.Л.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Матвієнко Т.І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Анотація
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФЕРМЕРСЬКИХ РИБНИХ ГОСПОДАРСТВ
УКРАЇНИ

Люліна М.Л., магістр кафедри Водних біоресурсів та аквакультури

В останній час велику роль у розвитку рибницької галузі окрім спеціалізованих рибницьких господарств важливу роль відіграють фермерські господарства. Велика кількість яких з'явилась в результаті реформ сільського господарства. Діяльність таких господарств в першу чергу спрямована на вирішення продовольчої проблеми шляхом забезпечення споживачів високоякісною товарною рибою. Переважна більшість таких господарств займаються вирощуванням сільськогосподарської продукції і мають у своєму розпорядженні певну кількість ставів. За таких умов маючи надлишок продукції та застосувавши заходи інтенсифікації вони мають змогу отримувати значну кількість рибної продукції не затрачаючи при цьому великої кількості коштів.

Фермерське господарство - форма підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виготовляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою одержання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства. Фермерське рибництво є вельми вигідним заняттям, якщо добре продумані всі питання, пов'язані з будівництвом (орендою) та експлуатацією водойми та з вирощуванням сільськогосподарської продукції.

Структура і обсяг роботи. Магістерська робота викладена на 77 сторінках, містить 28 рисунків та графіків, 16 таблиць, 50 літературних джерел.

Ключові слова: фермерське господарство, товарна риба, рибна продукція, використання землі, фермерський колектив.

Summary

PECULIARITIES OF ORGANIZATION OF FARM FISHERIES OF UKRAINE

Lyulina M.L., Master of the Water bioresources and aquaculture department

Recently, in addition to specialized fisheries, farms have played an important role in the development of the fisheries sector. A large number of which emerged as a result of agricultural reforms. The activities of such farms are primarily aimed at solving the food problem by providing consumers with high quality commercial fish. The vast majority of such farms are engaged in growing agricultural products and have a certain number of ponds. In such circumstances, having a surplus of produce and applying intensification measures, they are able to obtain a significant amount of fishery products without spending a large amount of money.

Farming is a form of entrepreneurial activity of citizens with the creation of a legal entity, who have expressed a desire to produce marketable agricultural products, to engage in its processing and sale in order to make a profit on land plots given to them for farming. Farm fisheries are a very profitable activity if all the issues related to the construction (leasing) and operation of the reservoir and the cultivation of agricultural produce are well thought out.

Structure and scope of work. The master's thesis is presented on 72 pages, contains 3 drawings, 3 tables, 44 literary sources.

Keywords: farming, commodity fish, fishery products, land use, farming collective.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
1 ОСНОВНІ СИСТЕМИ ВЕДЕННЯ СТАВКОВИХ РИБОВОДНИХ ГОСПОДАРСТВ, ПРОЕКТУВАННЯ ТА БУДІВНИЦТВО АКВАФЕРМ	9
1.1 Типи ставкових господарств	9
1.2 Вибір ділянки, акваторії, облаштування ставків	10
1.3 Джерело водопостачання та облаштування ставків	12
1.4 Водозабірні споруди та донний водоспуск	14
1.5 Облаштування рибоуловлювача	15
2 ПОНЯТТЯ ТА ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ СЕЛЯНСЬКОГО (ФЕРМЕРСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА.	18
3 ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СЕЛЯНСЬКОГО (ФЕРМЕРСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА	26
4 ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФЕРМЕРСЬКОГО КОЛЕКТИВУ І ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ	29
4.1 Кваліфікаційні вимоги і посадові обов'язки основних фахівців на аквафермах	31
4.2 Кадрова політика і принципи відбору кадрів	33
5 ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	36
5.1 Базові відмінності	36
5.2 Наймані працівники	37
5.3 Члени фермерського господарства	39
5.4 Дотримання норм тривалості робочого часу	43
5.5 Оплата праці	43
6 ОРГАНІЗАЦІЯ МАТЕРІАЛЬНО – ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ РИБОВОДНОГО ПІДПРИЄМСТВА	45
6.1 Сутнісна характеристика матеріально – технічного забезпечення виробництва, його основні форми та системи	45
6.2 Організаційно – правові основи закупівель та фактори, що визначають вибір постачальників	49
6.3 Запаси матеріалів та їх регулювання	52
6.4 Характеристика інфраструктури рибоводних підприємств	53
6.5 Організація ремонтного, транспортного, складського та енергетичного господарства	55
ВИСНОВКИ	67
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	69

ВСТУП

В останній час велику роль у розвитку рибницької галузі окрім спеціалізованих рибницьких господарств важливу роль відіграють фермерські господарства. Велика кількість яких з'явилась в результаті реформ сільського господарства. Діяльність таких господарств в першу чергу спрямована на вирішення продовольчої проблеми шляхом забезпечення споживачів високоякісною товарною рибою. Переважна більшість таких господарств займаються вирощуванням сільськогосподарської продукції і мають у своєму розпорядженні певну кількість ставів. За таких умов маючи надлишок продукції та застосувавши заходи інтенсифікації вони мають змогу отримувати значну кількість рибної продукції не затрачаючи при цьому великої кількості коштів. [1]

Вирощування риби тісно пов'язане з її годівлею, метою якої є отримання максимальної кількості продукції високої якості в найкоротші терміни за мінімальних витрат кормів. При цьому домінуючого значення набуває комерційний аспект, де прибуток є вирішальним фактором. Тому у годівлі риб триває постійний пошук шляхів здешевлення кормів і підвищення їх продуктивності, що поступово, але досить важко досягається з причини явного протиріччя цих завдань. На початку діяльності фермерських господарств у галузі рибного господарства найдоцільніше застосувати напівінтенсивний спосіб вирощування, який не передбачає занадто складних рибницьких процесів. Основними з яких є застосування полікультури, годівля, часткове удобрення органічними добривами. Сучасне традиційне рибництво ґрунтується на полікультурі далекосхідних видів риб та коропа, переважно домінуюча роль належить білому та сірому товстолобикам, а також їх гібридам білий амур має дещо менше значення. Важливим є також вибір породи коропа для вирощування яка має відповідати певним вимогам: мати високі показники росту в даних кліматичних умовах, добре споживати штучні корми та ефективно використовувати природну кормову базу. З цією

метою українськими вченими створено українські породи коропа та внутрішньо породні типи які повністю відповідають більшості вимог. [1]

Розглядаючи рибництво в історичному аспекті, слід зазначити, що вибір об'єктів культивування ґрунтувався, з одного боку, на бажанні людини, а з іншого - на можливості його реалізації за відповідних умов. Отже, сучасні об'єкти світового рибництва представлені видами, які були вибрані людиною і змогли продемонструвати здатність адаптуватися до штучних умов культивування. [2]

Фермерське господарство - форма підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виготовляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою одержання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства. [2]

Слід зазначити, що на сьогодні фермерським господарствам не потрібно обмежуватися вирощуванням у полікультурі усталених видів хоча їх ефективність незаперечна проте вже існують нові перспективні для вирощування в наших умовах види такі як веслоніс ,канальний сомик ,тиляпія та інші. Ці види можна з високою ефективністю вирощувати в умовах фермерських господарств хоча це потребує володіння фахівцями відповідними знаннями і вмінням їх використовувати стосовно конкретних видів риби та умов культивування. [2]

Метою роботи є оцінка організації фермерських господарств в Україні, ефективність та доцільність їх створення.

1 ОСНОВНІ СИСТЕМИ ВЕДЕННЯ СТАВКОВИХ РИБОВОДНИХ ГОСПОДАРСТВ, ПРОЕКТУВАННЯ ТА БУДІВНИЦТВО АКВАФЕРМ

Фермерське рибництво є вельми вигідним заняттям, якщо добре продумані всі питання, пов'язані з будівництвом (орендою) та експлуатацією водойми, визначені кількість, склад риби, тварин і птиці, затверджені методи вирощування, організація роботи ферми, інтеграція цієї діяльності з вирощуванням сільськогосподарської продукції. [1]

1.1 Типи ставкових господарств

Виділяють два види сучасних ставкових господарств – тепловодні та холодноводні. В основі підрозділу лежать біологічні особливості культивованих риб, їх ставлення до умов зовнішнього середовища - температури, гідрохімічного режиму та іншим факторам. У тепловодному господарстві основними об'єктами розведення являються короп, білий і строкатий товстолобики, білий і чорний амури, каналний сом, буффало, бестер і веслоніс. У холодноводних господарствах розводять райдужну форель, пелядь, інших лососевих і сигових риб. [1]

Залежно від технологічного процесу вирощування риби ставкові коропові господарства ділять на повносистемні і неповносистемні. У повносистемному господарстві рибу вирощують від ікринки до товарної маси, тут є риборозплідник, де вирощують і містять ремонтне і маткове стада виробників, подрощують молодь і містять риб. Перезимувалих в риборозплідниках риб поміщають в нагульні ставки, де вирощують до товарної маси. До повносистемних відносяться і племінні господарства. Неповносистемні господарства ділять на розплідники і нагульні господарства. У риборозплідниках виробляють посадковий матеріал: личинок, мальків, цьоголіток і річняків. У нагульних господарствах вирощують тільки товарну рибу. Риборозплідники бувають звичайні, зональні або спеціалізовані. [2]

Тривалість вирощування риби від ікринки до товарної маси в ставкових господарствах називається оборотом. Використовується одно -, дво - і

трирічний обороти вирощування риби. Тривалість вирощування залежить від біології об'єктів вирощування і кліматичних умов. Важливе значення мають температурний режим певного регіону і кінцева маса товарної риби. У повносистемному ставковому господарстві ставки діляться на виробничі і спеціальні. У свою чергу, виробничі ставки бувають літні і зимові, до літніх відносяться нерестові, вирощувальні і нагульні ставки. До спеціальних ставок у ставкових господарствах відносять літні маткові, літні ремонтні, карантинні і ізоляторні ставки, живорибні земляні садки і головний ставок.[2]

1.2 Вибір ділянки, акваторії, облаштування ставків

Перш за все, необхідно вирішити, буде рибництво основним заняттям фермерського господарства або складовою частиною інтегрованої сільськогосподарської технології. Виходячи з цього, фермер визначає тип рибоводної ферми: вона може бути вузькоспеціалізованою на риборозведення або складовою частиною сільського господарства, в якому водойма буде використовуватися в комплексних цілях. Другий тип становлення фермерського рибництва є найбільш поширеним, оскільки в цьому випадку задіяні всі сезони року. На першому етапі спеціалізовані ферми формуються досвідченими працівниками рибогосподарської галузі. У практиці рибництва визначені наступні форми рибоводного господарства:

- 1) товарна повносистемна ставкова ферма;
- 2) товарна ферма пасовищного типу;
- 3) пасовищна водойма для любительського рибальства;
- 4) садкова ферма;
- 5) басейнова ділянка для вирощування форелі, сомів і осетрових риб.

Другу і третю форми рибоводного господарства рекомендується використовувати в поєднанні. Крім того, як показує зарубіжний досвід, виникають рибопитомні ферми для вирощування рибопосадкового матеріалу (молоді), а також ферми для виробництва живих (наприклад, артемія Саліна) або сухих комбікормів. [2]

Сучасному фермеру нерідко доводиться мати справу з водоймами комплексного призначення, які часто будувалися без урахування вимог, що пред'являються організацією до проектування, будівництва та облаштування рибоводів. У таких водоймах, як правило, відсутні облаштована водоподача,

водоспуски, ложе сплановано неправильно, що ускладнює його експлуатацію і висушування (літування). Проектування господарства виконується спеціалізованими проектними організаціями на відведеній земельній ділянці. Роботи зі створення проектів і кошторисів для промислового будівництва проходять в дві стадії: технічний проект і робочі креслення. При незначній потужності господарства допускається складання тільки технічного проекту. Перед початком будівництва ставків науковою спеціалізованою організацією розробляється рибоводно – біологічне обґрунтування, потім проводяться проектно – вишукувальні роботи, вибір майданчика під рибоводні ставки і гідротехнічні споруди, після чого фермер – рибовод може приступати до будівництва рибоводних ставків і споруд. Крім того, на існуючих ставкових господарствах при експлуатації гідротехнічних споруд виконуються меліоративні та ремонтні роботи. Виробничі ділянки повинні бути забезпечені водою необхідної якості на 105% з урахуванням того, що втрати на фільтрацію і випаровування повинні складати в середньому 0,5 – 1 л/с з 1 га площі. У разі наявності заболочених майданчиків слід виконати комплекс попередніх меліоративних робіт, особливо при влаштуванні зимувальних ставків, для нормального функціонування яких необхідний витрата води 15 – 20 л/с на 1 га. Детальні дослідження включають в себе докладні топографічні, геологічні, гідрогеологічні, гідрохімічні, гідрометричні, гідробіологічні та ґрунтово – ботанічні дослідження, виробничо – будівельне обстеження. Рекомендується використовувати типові проекти з прив'язкою до даної місцевості. Достатньої підготовки і уваги потребують будь – яка водойма, яка використовується фермером для того, щоб отримувати максимальну кількість продукції. Ложе водойми слід максимально очистити від корчів, сміття, чагарників, необхідно також видалити хижу і смітну рибу. Досить ефективно побудувати нові ставки, причому ставки комплексного призначення, які будуть використовуватися і для інших цілей: водопой тварин, розведення водоплавної птиці, поливу. Фермер самостійно або з фахівцями, представниками місцевої влади вибирає місце для будівництва водойм, фермерських споруд. Слід консультуватися з місцевими землевпорядниками, з'ясовуючи особливості складу ґрунту, її структури, здатність утримувати воду. Це дозволить вподальшому встановити можливість наявного на майданчику або поблизу джерел відповідного ґрунту для будівництва гребель, дамб, а також оцінити ступінь фільтрації з побудованої водойми води. Основні вимоги до побудованих ставків –

відсутність фільтрації води і можливість її повного спуску, тобто ложа, тому вода подається на ділянку ставка, що знаходиться на узвишші, а спуск знаходиться на більш низькому ділянці. [1 – 3]

1.3 Джерело водопостачання та облаштування ставків

Дуже важливим фактором для успішного ведення рибництва є подача в ставок води хорошої якості. Така вода може бути використана з джерел, ключів, чистих струмків, оскільки саме вони менше забруднені, в них немає аборигенної, хижої іхтіофауни і відсутні збудники небезпечних захворювань. Вода з річки, головного (підпірного) ставка теж може бути використана, але за умови дотримання відомих заходів захисту: пристрої на водопостачання піщано – гравійного фільтра, установки рибосміттеуловлювача, що запобігає потраплянню в ставок хижої і смітної риби. Дуже важливо облаштувати незалежну подачу води в кожен окремий ставок при скиданні води в спеціальний скидний магістральний канал, що зменшить акумуляцію біологічних забруднень і можливість поширення смітної риби і хвороб. [3]

При проектуванні ґрунтових гребель слід дотримуватися основної вимоги: створ греблі повинен бути споруджений в найбільш вузькій частині заплави на надійних ґрунтах (глина, суглинок), що залягають на невеликій глибині. [3]

При проектуванні і будівництві гідротехнічних споруд, ставків виконують такі роботи:

- проводять ретельне вивчення місцевості для виконання геодезичних робіт (майданчик, відведений під ставкове господарство, повинен являти собою зручну широку і пологоу заплаву річки або балки, яка не використовується під посів цінних сільськогосподарських культур, і бути без великих капітальних будівель, з ґрунтами суглинками через їх кращу водонепроникність);
- розраховують водоскид максимального паводку, який слід проводити з 105% - ною забезпеченістю;
- будують греблі з стійкими ухилами, відповідно до якості застосовуваного ґрунту;
- обов'язково виконують трамбування ґрунту, особливо при будівництві високонапірних споруд, при насипанні гребель і контурних дамб,

гребінь земляної греблі для проїжджої частини повинен досягати ширини 6 м, для непроїжджої – 3 м з перевищенням над рівнем води не менше ніж на 1 м;

- будують ставки, особливо нагульні, з урахуванням панівних вітрів, бажано розмішувати ставки так, щоб досягався мінімальний розгін хвилі;
- засипають піском або супіском шаром 20 – 30 см ложе зимувальних ставків, розташованих на торфовищі;
- засівають укоси дамб для зміцнення багаторічними травами або очеретом. Черешки висотою 67 см з кореневищами закопують на відстані 1 м від урізу води так, щоб при заповненні водою вони не вимивалися. Відстань між черешками повинно бути в межах 1 – 2 м. У перший рік після посадки утворюється рідка поросль, а на наступний – смуга шириною близько 1,5 м, яка гасить хвилі і оберігає дамбу від розмиву. [1 – 3]

Нагульні ставки для товарного вирощування риби облаштовують шляхом обвалування ділянок заплави річки (заплавні ставки) або перегородження греблею русла водотоку (руслові ставки). Другий спосіб споруди ставків в невеликих долинах, лощинах, широких ярах вважається більш простим і менш витратним. Однак в цьому випадку крім обов'язкового слід споруджувати паводковий водоскид в процесі рибоводно експлуатації донного водоспуску. Тип і конструкцію греблі вибирають в залежності від геологічних і кліматичних умов, величини напору води, наявності та особливостей місцевих будівельних матеріалів (табл. 1.1). Греблю з однорідного ґрунту зводять з суглинку або супісків. [2]

Таблиця 1.1 – Розміри і пристрій гребель, дамб рибоводних ставків

Грунт укосу	Крутизна укосу		Сухий запас, м	Ширина гребеня дамби, м
	верхового	низового		
Греблі для головних нагульних ставків				
Піщаний	1: 4-1: 3,5	1: 3-1: 25		
Супіщаний	1: 3,5-1: 3	1: 2,5-1: 2		
Суглинний	1: 3-1: 2,5	1: 2-1: 1,5		
Торф'яної	1: 3-1: 2	1: 2-1: 1,25		

Дамби зимувальних ставків				
Супіщаний	від 1: 2,5	від 1: 1,5	0,5	2
Суглинний	1: 2	1: 1,5		
Торф'яної	1,5	1		
Дамби вирощувальних ставків				
Супіщаний	1: 3	1: 1,5	0,7	2
Суглинний	1: 2, 5	1: 1,5		2
Торф'яної	2	1,25		

1.4 Водозабірні споруди та донний водоспуск

Дуже важливо, щоб у водойми ферми вода подавалася самопливом. Головна водозабірна споруда при самопливній подачі води має забезпечувати необхідну кількість води для постійного наповнення ставків і запобігати попаданню в ставок хижої і смітної риби. Існують два типи водозабору із джерела водопостачання: греблевий і безгреблевий. Вид водозабору вибирають в залежності від співвідношення рівня води в джерелі водопостачання і водоймі. У всіх випадках необхідно забезпечити перевищення рівня водоподаючої труби чи лотка над рівнем ставка настільки, щоб можна було встановити рибосміттеуловлювач. [2]

Донний водоспуск призначається для повного осушення ставка, переведення риби в рибоуловлювач, підтримки і регулювання рівня води в ставку. На руслових ставках донні водоспуски можна використовувати і для скидання паводкових вод. Донний водоспуск розташовують в найнижчому місці водойми, щоб забезпечити повне скидання води. У практиці рибиництва найбільш поширений тип донного водоспуску називають «монахом». Вважається, що саме монахи в монастирських ставках виготовляли ці споруди, звідки і пішла ця назва. Водоспуск такого типу дозволяє підтримувати потрібний рівень води в ставку, осушувати його, забезпечувати регулювання потоку води при вилові риби зі ставка. Простота його експлуатації створює істотні переваги в порівнянні з різними засувками, щитами і т.д. Основні частини донного водоспуску – вхідна частина, вертикальна вежа, водопровідна і вихідна частини, місток для обслуговування. Вхідна частина споруди зміцнюється бетонними плитами або одиночним мощенням на піщаній підготовці. Вертикальна вежа з

відкрилками прямокутного перетину в плані виконана з бетону і встановлена на бетонну подушку на гравійній підготовці. У стінках башти розташовані два паза з швелерів (пазів) для решіток і шандор. Шандори служать для перекриття водоспуску і являють собою дерев'яні дощечки шириною 15 – 20 см і більше, довжина їх визначається шириною вхідної частини водоспуску. Встановлюються від основи водоспуску до позначки нормального підпірного рівня (НПР). Водопровідна частина споруди являє собою асбестоцементну або металеву трубу. Вихідна його частина зазвичай закінчується рибоуловлювачем. [3]

1.5 Облаштування рибоуловлювача

Гідротехнічний пристрій призначений для полегшення і прискорення вилову риби зі ставка. Рибу з водою пропускають в камеру рибоуловлювача, де вона деякий час знаходиться, потім звідти її виловлюють. Рибоуловлювач служить для прийому або всієї риби, що є в ставку, або її частини, це залежить від його розмірів. Крім того, необхідно знати, скільки часу буде перебувати риба в фіксаторі. У найпростішому вигляді такий пристрій являє собою канал трапецієподібного поперечного перерізу з ухилом укосів 1: 2. Дно рибоуловлювача зміцнюють бетонуванням або залізобетонними плитами, укоси засівають травою або викладають дерном. В кінці цього пристрою розташовують бетонні стінки з пазами для решіток і шандор. [3]

Рибоуловлювачі служать для облову риби в ставках в нижньому б'єфі за водовипускною спорудою і в залежності від призначення поділяються на личинкові, малькові і для товарної риби і виготовляються з металевих сіток відповідного розміру вічка (табл.1.2). [3]

Таблиця 1.2 – Залежність розмірів вічка рибозахисних решіток від довжини риби.

Риба	Розмір вічка, см							
	1x1	1,5x1,5	2x2	2,5x2,5	3x3	3,5x3,5	4x4	4,5x4,5
Лускатий короп	5	6	7,5	8,7	10	11,4	13,5	14,5

Строкатий товстолюб	4,5	6,5	9	10,8	12,4	14,5	18,5	20,2
Білий товстолобик	5,5	7,5	9,3	10,8	12	13,5	16	17,5
Білий амур	5,1	7,5	10	12,4	14	17	22	24
Пелядь	5	8	11,2	13,1	15	18,3	20	22

Рибоуловлювачі повинні бути оснащені пристроями для вилову, сортування і відвантаження риби.

Для вилову риби ефективно застосовується облов закидними неводами. При цьому виловлюється до 90 – 95% вирощеної риби. Довжина невода визначається розміром водойми і зазвичай становить одну третину його периметра, висота дорівнює двом глибинам водойми в місцях облову. Якщо не можна скинути воду, ділянку готують в період спрацювання рівня водойми взимку або влітку. Для невода довжиною 300 м і з урізу 150 м площа притонення становить 2,9 га, при довжині 700 м і урізу 300 м – 14,5 га. Найбільш ефективний облов в районі водоподачі. Таким чином, фермер може мати нагульні руслові або одамбовані водойми (озеро, невелике водосховище, ставок) пасовищного типу. Він може на практиці застосовувати традиційну (протягом одного сезону), безперервну (протягом двох років) і пасовищну (багаторічне вирощування при щорічному отриманні продукції) технології. Основна робота на ставках пов'язана з формуванням природної кормової бази. [4]

2 ПОНЯТТЯ ТА ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ СЕЛЯНСЬКОГО (ФЕРМЕРСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА.

Селянське (фермерське) господарство є формою підприємництва громадян України, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою і реалізацією. Це форма організації сільськогосподарського виробництва громадян. Разом із колективними і державними сільськогосподарськими підприємствами воно, в умовах ринкових відносин має забезпечувати споживачів продовольством, продуктами харчування та сільськогосподарською сировиною. Селянське (фермерське) господарство це, як правило, сімейно-трудове об'єднання мешканців села, життя і побут яких пов'язаний з рільництвом, особистою працею, спрямованою на виробництво товарної маси продуктів харчування, продовольства і сировини та на одержання доходів, а отже й на забезпечення існування цього господарства та добробуту його членів. [4]

Членами сільського (фермерського) господарства можуть бути подружжя, їх батьки, діти, які досягли 16 річного віку, та інші родичі, які об'єдналися для роботи в цьому господарстві. Членами селянського (фермерського) господарства не можуть бути особи, в тому числі родичі, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом, угодою). [4]

Селянське (фермерське) господарство може бути створено однією особою. Головою селянського (фермерського) господарства є його засновник або особа, яка є його правонаступником. [5]

При створенні одним із членів сім'ї селянського (фермерського) господарства інші члени сім'ї та родичі самостійно приймають рішення про участь в його діяльності. Інтереси селянського (фермерського) господарства перед підприємствами, установами та організаціями, окремими громадянами представляє голова господарства. Голова селянського (фермерського) господарства може доручати виконувати свої обов'язки і використовувати право голови одному з членів господарства. Голова і члени селянського (фермерського) не можуть постійно працювати в інших

підприємствах, установах та організаціях. Селянське (фермерське) господарство має своє найменування, печатку і штамп. [6]

Селянське (фермерське) господарство в системі народногосподарського комплексу є рівноправною формою ведення господарства поряд з державними, колективними, орендними та іншими підприємствами і організаціями, господарськими товариствами. [6]

Рівноправність селянського (фермерського) господарства з іншими аграрними товаровиробниками дістає вияв, зокрема в тому, що воно має право бути засновником або членом асоціацій, консорціумів, корпорацій, акціонерних товариств, інших об'єднань, кооперативів, спільних підприємств із виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, які обслуговують агропромисловий комплекс, а також несільськогосподарських підприємств та організацій, в тому числі за участю іноземних партнерів, брати участь у створенні комерційних банків або бути їх членом. [6]

Виробничо – економічні відносини селянського (фермерського) господарства з державними, колективними, орендними та іншими підприємствами та організаціями господарськими товариствами, окремими громадянами будуються на основі договорів. Розрахункові операції проводяться як на безготівковій основі, так і готівкою. [7]

Право на створення селянсько (фермерського) господарства має кожний дієздатний громадянин України, який досяг 18 річного віку, виявив таке бажання, має документи, що підтверджують його здатність займатися сільським господарством та пройшов конкурсний відбір. [8]

Першочергове право на створення селянського (фермерського) господарства надається громадянам, які проживають у сільській місцевості і мають необхідну кваліфікацію, або досвід роботи в сільському господарстві.

Конкурсний відбір бажаючих створити селянське (фермерське) господарство проводить районна (міська) конкурсна комісія, склад якої формує районна державна адміністрація (виконавчий орган місцевого самоврядування) і затверджує голова районної, міської, в адміністративному підпорядкуванні якої є район, Ради народних депутатів. До складу комісії

включаються представники районної, міської, в адміністративному підпорядкуванні якої є район, Ради народних депутатів, управління сільського господарства та відділу земельних ресурсів місцевої державної адміністрації, асоціації фермерів, сільської, селешної Ради народних депутатів на території якої передбачається відведення земельної ділянки для створення селянського (фермерського) господарства, та інших заінтересованих державних і громадських адміністрацій. [8]

Громадянам України, які виявили бажання вести селянське (фермерське) господарство передаються по їх бажанню в приватну власність або в користування, в тому числі на умовах оренди, земельні ділянки, включаючи присадибну ділянку. Передача земельних ділянок у приватну власність і надання їх в користування здійснюється із земель запасу, а також земель вилучених (викуплених) у встановленому порядку. В тимчасове користування земельні ділянки надаються із земель запасу, а також можуть надаватися із земель лісового і водного фондів. Безплатно земельні ділянки передаються у приватну власність громадянам для ведення селянського (фермерського) господарства у межах середньої земельної частки. Передача громадянам безплатно у приватну власність земельних ділянок для ведення селянського (фермерського) господарства проводиться один раз, про що Радою народних депутатів, яка передала земельну ділянку, робиться відмітка в паспорті або документі, який його замінює. [9]

За плату передаються у приватну власність громадянам для ведення селянського (фермерського) господарства земельні ділянки, розмір яких перевищує середню земельну частку. У постійне користування земля надається громадянам для ведення селянського (фермерського) господарства із земель, що перебувають у державній власності. [10]

У тимчасове користування земельні ділянки надаються, зокрема із земель запасу, а також можуть надаватися із земель лісового і водного фондів. Вдовні та дефлеційно небезпечні землі можуть надаватися селянським (фермерським) господарствам без зміни їх цільового призначення та за умови дотримання вимог ґрунтозахисного землеробства. Земельні ділянки виділяються, як правило, єдиним масивом з

розташованими на ньому водними джерелами та лісовими угіддями, по можливості наближеними до існуючих доріг, електро і радіотелефонних мереж, газо і водопостачальних систем та інших видів інженерної інфраструктури. [11]

Землі лісового і водного фондів, що входять до складу угідь селянських (фермерських) господарств, не можуть передаватися у приватну власність господарств, за винятком невеликих (до 5 гектарів) ділянок лісів і невеликих (до 3 гектарів) ділянок водойм і боліт. [11]

Громадяни, які виявили бажання вести селянське (фермерське) господарство, включаючи тих, хто переїздить з іншої місцевості, для одержання земельної ділянки у власність або користування, в тому числі в оренду, подають до районної, міської, в адміністративному підпорядкуванні якої є район, Ради народних депутатів за місцем розташування земельної ділянки, заяву, підписану головою створюваного селянського (фермерського) господарства. [11]

У заяві зазначаються бажані розмір і місце розташування ділянки, кількість членів селянського (фермерського) господарства, документально підтверджується їх досвід роботи в сільському господарстві та наявність кваліфікації або спеціальної підготовки, обґрунтування щодо розмірів земельної ділянки і перспектив діяльності селянського (фермерського) господарства. [12]

Заяву про передачу земельної ділянки у власність або надання в користування за погодження сільської, селищної Ради народних депутатів розглядає у місячний строк районна (міська) конкурсна комісія та районна (міська), в адміністративному підпорядкуванні якої є район, Рада народних депутатів і в разі проходження конкурсного відбору та згоди відповідна рада замовляє за рахунок Українського державного фонду підтримки селянських (фермерських) господарств державній землевпорядній організації проект відведення ділянки, які розроблюються в першочерговому порядку. [12]

Проект відведення земельної ділянки погоджуються із власником землі або землекористувачем (за винятком випадків відведення земельної ділянки із земель запасу), землевпорядним і санітарними органами та органом

архітектури. Рішення щодо передачі і надання земельних ділянок громадянам для ведення селянського (фермерського) господарства відповідні Ради народних депутатів приймають на найближчій сесії. [13]

У разі відмови районної, міської, в адміністративному підпорядкуванні яких є район, Ради народних депутатів у передачі або наданні земельної ділянки для ведення селянського (фермерського) господарства це питання вирішується судом. [14]

Рішення суду про задоволення позову є підставою для відведення ділянки в натурі (на місцевості), видачі документа, що посвідчує право власності або користування землею, а також для укладення договору на оренду. [15]

Передача та надання земельних ділянок, що перебувають у власності або користуванні, проводиться тільки після їх вилучення (викупу). Відведення земельної ділянки в натурі (на місцевості) проводиться після збирання врожаю на цій ділянці. [15]

Відповідно до ст. 17 Земельного кодексу України власники земельних ділянок, переданих їм Радами народних депутатів, не можуть протягом 6 років від часу набуття права власності продавати або іншим способом відчужувати їх. Проте вони можуть успадковуватись або передаватись Радам на тих же умовах, на яких були одержані. За наявності поважних причин суд може скоротити зазначений строк за заявою власника. [16]

Для ведення селянського (фермерського) господарства можуть передаватись у приватну власність або надаватись у користування земельні ділянки, розмір яких не повинен перевищувати 50 га. ріллі і 100 га. усіх земель, у місцевостях з труднодостатніми населеними пунктами, визначеними Кабінетом Міністрів України – 100 га. Конкретні розміри земельних ділянок громадян, які ведуть селянське (фермерське) господарство, у межах норм, передбачених Законом України " Про селянське (фермерське) господарство" визначають районні, міські, в адміністративному підпорядкуванні є район, Ради народних депутатів диференційовано, з урахуванням регіональних особливостей, спеціалізації та можливостей ефективного використання наданих земель. Для створення

раціональних за розмірами селянських (фермерських) господарств громадяни України, які ведуть таке господарство, можуть додатково орендувати земельні ділянки для виробничих цілей. [17]

Розмір земельної ділянки, що надається в оренду, обумовлюється договором оренди.

Земельні ділянки громадян, які ведуть селянське (фермерське) господарство поділу не підлягають.

Члени колективних сільськогосподарських кооперативів, сільськогосподарських акціонерних товариств, які побажали вести селянське (фермерське) господарство, мають право безперешкодного виходу з них. [18]

За рішенням районної, міської, в адміністративному підпорядкуванні якої є район, Ради народних депутатів, їм передаються безплатно у приватну власність земельні ділянки в межах середньої земельної частки, що вилучається із земель зазначених підприємств, кооперативів, акціонерних товариств, та крім того передаються у приватну власність за плату і надаються у користування земельні ділянки із земель запасу, розмір земельної ділянки, що передається безплатно у приватну власність члену колективного сільськогосподарського підприємства, сільськогосподарського кооперативу, сільськогосподарського акціонерного товариства визначається на рівні середньої земельної частки, що обчислюється в порядку, передбаченому Земельним кодексом України. [18]

Кадастрова оцінка земельної ділянки, що вилучається, повинна бути, як правило, на рівні середньої по господарству. У разі надання земельної ділянки для ведення селянського (фермерського) господарства з оцінкою нижче від середньої кадастрової по господарству встановлюються пільги, передбачені Законом України "Про селянське (фермерське) господарство".

Після одержання Державного акта на право приватної власності на землю, Державного акта на право постійного користування землею або укладення договору на тимчасове користування землею, в тому числі на умовах оренди, селянське (фермерське) господарство підлягає в 30-денний

термін державній реєстрації у Раді народних депутатів, що передала у власність чи надала в користування земельну ділянку. [18]

Для державної реєстрації селянського (фермерського) господарства до відповідної Ради народних депутатів, подається заява, статут, якщо це необхідно для створення організаційної форми підприємства, список осіб, які виявили бажання створити його (із зазначенням прізвища, імені по-батькові) і документ про внесення плати за державну реєстрацію. [19]

Після відведення земельної ділянки в натурі (на місцевості) і одержаного Державного акта на право приватної власності на землю, договору на тимчасове користування землею, в тому числі і на умовах оренди, та державної реєстрації селянське (фермерське) господарство набуває статусу юридичної особи, одержує печатку із своїм найменуванням і адресою, відкриває розрахунковий і інші рахунки в установах банку і вступає у відносини з підприємствами, установами, організаціями, визначається державними органами та органами місцевого самоврядування як самостійний товаровиробник при пануванні суцільно – економічного розвитку району. [19]

Сільська, селищна, міська Рада народних депутатів заносить до спеціальної господарської книги дані про склад господарства, передану у власність та надану у користування господарству земельну ділянку. [20]

Використання землі в Україні є платним. Плата за землю справляється у вигляді земельного податку або орендної плати, що визначається залежно від грошової оцінки земель. Власники землі та землекористувачі, крім орендарів, сплачують земельний податок. [19]

З селянських (фермерських) господарств плата за землю справляється щорічно у вигляді земельного податку або орендної плати, що визначається залежно від якості і місця положення земельної ділянки виходячи з кадастрової оцінки земель. Розмір орендної плати встановлюється за згодою сторін у договорі оренди. Порядок оподаткування і середні ставки земельного податку та граничні розміри орендної плати за землю встановлюється Верховною Радою України. [21]

Новостворені селянські (фермерські) господарства звільнюються від сплати за землю протягом трьох років з часу передачі земельної ділянки у їх власність або надання у користування. На них поширюються і інші пільги, встановлені чинним законодавством. [21]

Верховна Рада республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські Ради народних депутатів за клопотанням районних і міських Рад можуть встановлювати пільги щодо плати за землю: часткове звільнення на повний термін, відстрочення сплати, зниження ставки земельного податку.

З ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СЕЛЯНСЬКОГО (ФЕРМЕРСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА.

Громадяни, які ведуть селянське (фермерське) господарство мають право зводити житлові, виробничі, культурно-побутові та інші будови і споруди на відведеній їм у власність, у користування земельній ділянці за погодженням з сільською, селищною, міською Радою народних депутатів. Зведення на орендній земельній ділянці, приміщень виробничого і не виробничого призначення, у тому числі житла, орендарі також погоджують з орендодавцем. [21]

Громадянин, який веде селянське (фермерське) господарство на земельній ділянці, наданій йому в постійне користування, може у разі втрати працездатності, або досягнення пенсійного віку, за рішенням Ради народних депутатів яка надала цю земельну ділянку, надати її в тимчасове користування одному із членів сім'ї, який веде спільно з ним селянське (фермерське) господарство. В разі відсутності таких осіб громадянин може передати у тимчасове користування земельну ділянку іншим членам сім'ї, які не ведуть спільно з ним селянське (фермерське) господарство, але мають необхідну кваліфікацію, досвід роботи в сільському господарстві і бажають вести селянське (фермерське) господарство, а також іншим особам, які беруть участь у веденні цього селянського (фермерського) господарства. У разі тимчасової втрати працездатності або наявності інших поважних причин, громадянин може надати земельну ділянку в тимчасове користування на підставі договору, особам зазначеним вище, а у разі призову на строкову військову службу, вступу до навчального закладу - на термін до п'яти років. При успадкуванні земельної ділянки неповнолітнім допускається надання її в оренду під контролем місцевої Ради народних депутатів на період до досягнення спадкоємцем повноліття. [22]

У разі продажу майна селянського (фермерського) господарства і передачі земельної ділянки, що перебуває у користуванні, в тому числі на умовах оренди, іншому громадянину, підприємству або організації за

рішенням Ради народних депутатів селянське (фермерське) господарство має право на одержання від них повної компенсації всіх затрат на вирощення і збирання врожаю, а також затрат на поліпшення якості землі за час користування земельною ділянкою відповідно до підвищення кадастрової оцінки. [23]

Селянське (фермерське) господарство має право використовувати для потреб господарства загальнопоширені корисні копалини (пісок, глина, гравій, торф тощо), лісові угіддя, водні об'єкти та прісні підземні води, які є на земельній ділянці, а також інші корисні властивості землі відповідно до законодавства України. [24]

Селянське (фермерське) господарство зобов'язане:

1).забезпечувати використання землі за цільовим призначенням та відповідно до умов її надання;

2).ефективно використовувати землю відповідно до проекту внутрігосподарського землеустрою, підвищувати її родючість, застосовувати природоохоронні технології виробництва, не допускати погіршення екологічної обстановки на території в результаті своєї господарської діяльності;

3).здійснювати комплекс заходів щодо охорони земель, а саме:

а).раціональну організацію території;

б).збереження і підвищення родючості ґрунтів, а також поліпшення інших корисних властивостей землі;

в).захист земель від водної і вітрової ерозії, зсуву, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висихання, забруднення відходами виробництва, хімічними і радіоактивними речовинами і від інших процесів руйнації;

г).захист від заростання сільськогосподарських угідь кущами і рідким лісом, інших процесів погіршення культурно-технічного стану земель;

д).рекультивацію нарушених земель, міроприємства по підвищенню їх родючості і покращення інших корисних властивостей землі;

е).зняття, використання і збереження родючого шару ґрунту при проведенні робіт, пов'язаних з порушенням землі;

є).тимчасову консервацію деградованих сільськогосподарських угідь, якщо іншими способами неможливо відновити родючість ґрунтів;

4). Не порушувати права власників інших земельних ділянок, землекористувачів, у тому числі орендарів;

5).зберігати геодезичні знаки, протиерозійні споруди, мережі зрошувальних і осушувальних систем;

6).дотримувати режиму санітарних зон і територій, що особливо охороняються;

7).дотримувати правил добросусідства:

дозволяти власникам і користувачам земельних ділянок прохід, проїзд до загального користування, а також для спорудження або ремонту межових знаків і споруд;

8).не чинити перешкод у проведенні робіт для державних потреб, а також для спорудження необхідних комунікацій до суміжних ділянок;

9).вживати заходів до недопущення можливості стану дощових і стічних вод, проникнення отрутохімікатів і мінеральних добрив на суміжну земельну ділянку. [27]

4 ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФЕРМЕРСЬКОГО КОЛЕКТИВУ І ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ

Основні принципи організації фермерського колективу припускають створення господарства та співвіднесення знань з професійною діяльністю. Такий погляд на професійне самовизначення передбачає застосування інноваційних технологічних процесів ведення фермерського господарства та особистісних якостей як суб'єкта активної господарської діяльності. [28]

Можливість успішного ведення рибоводного господарства залежить від професійної підготовки керівника, вміння правильно використовувати наявні в господарстві ресурси, контролювання виробничих процесів, тому велика увага повинна бути приділена спеціалізації і набуття адаптаційних навичок у майбутнього фермера – рибовода з переглядом вимог до нього як до менеджера. На сучасному етапі розвитку селянських (фермерських) господарств ці цільові вимоги є запорукою успіху розвитку фермерського господарювання та суспільства. [29]

Чітке визначення філософії, що підтримує загальний «клімат», в якому працює колектив, динамічність розвитку і ефективність роботи фермерських господарств залежать від підтримки держави при впровадженні інноваційних технологій, що відбивається на аспектах реалізації самого бізнесу в фермерстві. [29]

Необхідно врахувати, що фермерське рибництво, або фермерська аквакультура, успішно розвивається саме в тих районах, де за участю наукових установ створюються плани розвитку галузі і черговість комплексного освоєння водойм. Ефективне формування фермерського рибництва можливо при широкому використанні різних організаційних форм. Провідну роль тут можуть отримати невеликі приватні господарства і їх об'єднання (кооперативи), а також новостворені господарські структури, здатні забезпечити дрібні рибні господарства посадковим матеріалом, добривами, організувати закупівлю і збут рибної продукції. [30]

У сучасних умовах тільки пропонуючи якісний продукт, можна вижити в умовах жорсткої конкуренції. Тому відкриття фермерських господарств має сприятливий ґрунт, хоча не позбавлене частки ризику. Фермерські колективи створюються на основі повного партнерства, так як цей вид володіння має істотні переваги:

- простота створення;
- надійне (в порівнянні з корпорацією) отримання кредитів;
- обмін досвідом;
- консалтингові послуги.

Фермерський колектив ставить перед собою шість основних цілей:

- максимально можливий прибуток;
- забезпечення добробуту працюючих;
- становище на ринку;
- максимальна продуктивність;
- розробка, виробництво продукції і оновлення технологій;
- впровадження додаткових виробничих одиниць. [31]

Досягнення цих цілей можливо лише при швидкому розвитку виробництва. Для цього повинен бути достатній початковий капітал, а також сприятливі умови. Все інше залежить від керівництва, вміння контролювати виробничі процеси в організованій структурі, грамотно розподіляти посадові обов'язки і правильно використовувати людські ресурси. Отже, велика увага повинна бути приділена підбору і найму кадрів (рис. 4.1)

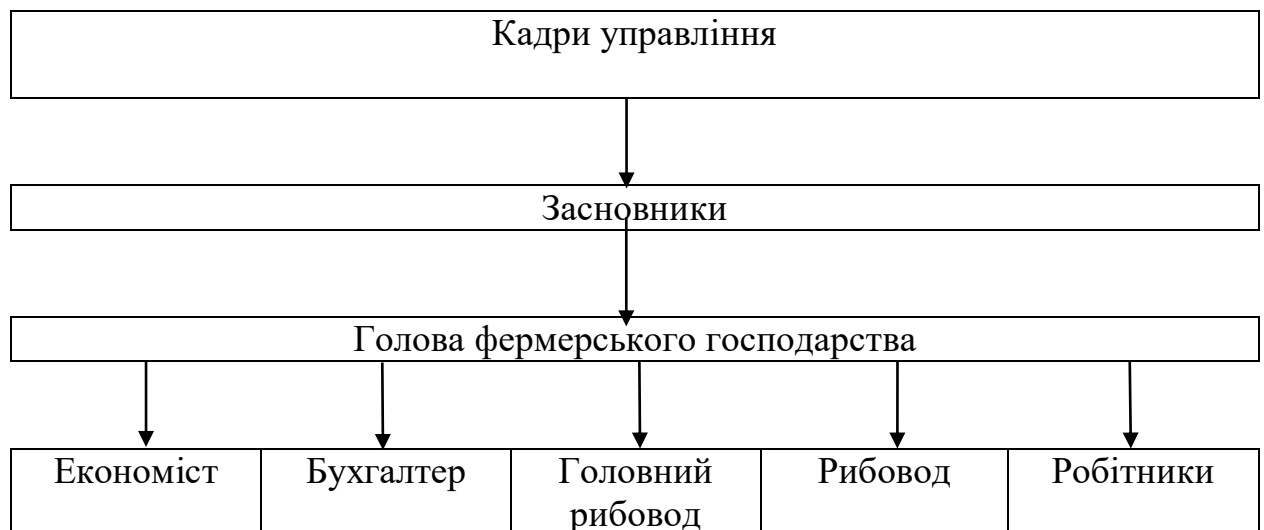

Рис. 4.1 – Кадри управління

4.1 Кваліфікаційні вимоги і посадові обов'язки основних фахівців на аквафермах.

Голова фермерського господарства:

- організовує роботу фермерського колективу;
- несе повну відповідальність за його стан і стан трудового колективу;
- представляє фермерський колектив у всіх установах і організаціях;
- розпоряджається майном фермерського колективу;
- укладає договори;
- займається питаннями збуту продукції (пошук клієнтів);
- застосовує заходи заохочення і накладає стягнення на працівників фермерського колективу;
- відкриває в банках рахунки фермерського колективу. [41]

Економіст — є заступником голови фермерського господарства з економічних питань:

- керує роботою з планування та економічного стимулювання на підприємстві, підвищенню продуктивності праці, виявленню і використанню виробничих резервів, поліпшенню організації виробництва, праці і заробітної плати;
- розробляє річні, квартальні плани підприємства та окремих цехів;
- контролює їх виконання;
- визначає шляхи усунення недоліків;
- розробляє нормативи для утворення фондів економічного стимулювання;
- веде оперативний статистичний облік і аналіз показників роботи;
- розробляє і подає на затвердження проекти, ціни на продукцію;
- вивчає та впроваджує передовий досвід в організації планово економічної роботи;
- проводить всебічний аналіз результатів діяльності фермерського господарства;
- розробляє заходи щодо зниження собівартості і підвищення рентабельності фермерського господарства;
- бере участь у розробці техніко – економічних нормативів і конкретних показників з економічного стимулювання та ін. [41]

Бухгалтер:

- здійснює облік коштів фермерського господарства і господарських операцій з матеріальними і грошовими ресурсами;
- встановлює результати фінансово – господарської діяльності фермерського господарства;

- забезпечує фінансові розрахунки з замовниками та постачальниками, пов'язані з реалізацією готової продукції, придбанням необхідної сировини, палива, матеріалів і т.д. До завдань цього відділу входять також отримання кредитів у банку, своєчасне повернення позичок, стосунки з бюджетами різних рівнів;

- складає річні, квартальні та місячні плани з праці і заробітної плати і здійснює контроль їх виконання;

- розробляє заходи щодо підвищення продуктивності праці, впровадження прогресивних систем заробітної плати;

- розробляє положення про утворення та витрачання фонду матеріального заохочення;

- розробляє технічно обгрунтовані норми виробітку і проводить аналіз їх виконання;

- бере участь у розробці питань наукової організації праці. [41]

Головний рибовод:

- здійснює контроль за графіком технічного обслуговування;

- контролює техніку безпеки і дисципліну;

- спрямовує і координує діяльність рибоводів;

- контролює якість продукції;

- відповідає за продукцію на складі (зберігання закупленої сировини і виробів власного виготовлення). [41]

Рибовод:

- відповідає за роботу своєї ділянки (бригади, зміни);

- вирішує внутрішньобригадні проблеми;

- відповідає на запитання робітників.

Застосування колективної відповідальності призводить до істотного зниження втрат робочого часу, плинності кадрів. [41]

4.2 Кадрова політика і принципи відбору кадрів

Правильно підібране керівництво і робоча група є основною складовою частиною успіху. Саме від людей, що входять в організацію, залежить, чи буде фермерське господарство процвітати або закритися. Тільки люди, що володіють великим запасом енергії, бажаючи домогтися високих результатів, зробити кар'єру і мати гідний рівень життя, а також мають сучасний погляд

на поставлені цілі, що володіють умінням передбачати ситуацію, здатні зробити підприємство прибутковим. З точки зору психології і фізіології люди у віці від 25 до 45 років найбільш повно задовольняють всім перерахованим вимогам. Таким чином, перевага надаватиметься саме цій віковій категорії. Однак можливі варіанти, що остаточно буде зрозуміло після співбесіди. [42]

До освіти і досвіду роботи провідних фахівців висувають такі вимоги:

Голова фермерського господарства – вища рибогосподарська і економічна освіта;

Економіст – вища економічна;

Бухгалтер – вища економічна зі спеціалізацією «бухгалтерський облік»;

Головний рибовод – вища освіта за спеціальністю рибного або сільського господарства.

Фермерське господарство має право:

- надати працівникові позначене в контракті робоче місце і необхідне для роботи майно;
- забезпечити роботою за встановленою в контракті спеціальністю, посади, кваліфікації;
- забезпечити необхідні умови для виконання завдань, підвищення продуктивності і ефективності праці;
- дбати про охорону здоров'я, праці, поліпшення соціально побутових умов працівника;
- забезпечити можливість для творчої участі в роботі колективу, виконання ним завдань та планів;
- сприяти розвитку нових форм організації праці, впровадженню прогресивних форм роботи;
- щомісяця виплачувати заробітну плату працівнику відповідно до положення про оплату праці;
- надавати щорічну відпустку відповідно до затвердженого графіка;
- працівник підлягає всім видам соціального страхування на період дії контракту. [42]

Робочий зобов'язується:

- вживати активних заходів до ефективної роботи підрозділу, домагатися поліпшення економічного стану, підвищення соціального рівня життя працівників, дбайливо й ощадливо ставитися до використання матеріальних засобів;

- дотримуватися правил внутрішнього трудового розпорядку, дисципліни, чинного законодавства;
- сприяти розвитку товариства і взаєморозуміння в колективі;
- якісно і своєчасно виконувати доручену роботу, завдання і вказівки керівництва;
- шкода, заподіяна з вини працівника, стягується відповідно до чинного законодавства;
- дотримуватися правил техніки безпеки та виробничої санітарії.

Дисциплінарні стягнення, які підуть в разі невиконання правил:

- запізнення або відсутність без пояснення, неналежний зовнішній вигляд, занадто великі перерви на обід, невиконання встановлених процедур, усні попередження;
- постійні запізнення і прогули, виконання сторонньої роботи в робочий час, нездатність виконувати роботу відповідно до стандартів - письмове попередження і штраф (в розмірі 1/3 заробітної плати);
- крадіжка, образлива поведінка, груба недбалість, відмова від виконання поставленого завдання - звільнення без розрахунку. [42]

Системи стимулювання:

- заробітна плата – конкурентоспроможна порівняно з тією, яку робітник міг би отримувати в іншому місці. Справедлива і обґрунтована різниця в зарплаті;
- премія – видається при перевиконанні плану;
- відпустку – шкала від 18 до 30 днів оплачуваної відпустки;
- оплата лікарняних днів – повна зарплата протягом перших чотирьох тижнів і половина – протягом наступних чотирьох;
- приватне страхування здоров'я;
- пенсії;
- надання самостійності – залучення робітників для постановки цілей і робочих завдань;
- право на збільшений відпустку – додаткова оплачувана відпустка працівникам, які досягли певних успіхів, цілей або підвищених на посаді;
- навчання;
- підвищення кваліфікації;
- особисте ставлення – необхідно пам'ятати, що для підвищення інтересу до роботи своїх колег необхідно:
 - постановка цілей щотижня;

- привітання з успіхом;
- співчуття у разі невдач.

Системний підхід до розвитку фермерського рибництва охоплює не тільки проблеми наукового забезпечення організації та функціонування фермерських господарств, професійної перепідготовки кадрів, навчання робітників (включення в курс навчання працівників рибоводів і підприємств, в тому числі неспеціалістів), але і основні принципи організації фермерського колективу і особливості управління ним. [41]

5 ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Категорії працюючих у фермерських господарствах Законом № 973 поділено таким чином: члени фермерських господарств та наймані працівники. Особливості правового статусу, оформлення та оподаткування цих категорій відрізняються. [41]

5.1 Базові відмінності

Трудові відносини членів фермерського господарства регулюються Статутом, а осіб, залучених до роботи за трудовим договором (контрактом), – законодавством України про працю (частина друга ст. 27 Закону № 973). [11]

Згідно з частиною першою ст. 1 цього Закону фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону.

Члени фермерського господарства – підприємці, але не обов’язково в розумінні фізичних осіб – підприємців, визначених Податковим кодексом, а в розумінні ініціативної, на власний ризик діяльності. Вони працюють на себе, а не на стороннього роботодавця. [11]

Членам фермерських господарств гарантії щодо їх зайнятості, охорони праці тощо надаються в порядку, передбаченому законодавством про працю.

Такі особи отримують від господарства не заробітну плату, як це трактує трудове законодавство, а певну частку заробленого господарством доходу — так звані трудові дивіденди. При цьому такий дохід не може обмежуватися встановленим мінімальним розміром заробітної плати, оскільки він не є заробітною платою як такою. [13]

Якщо, наприклад, господарство отримало дохід у якомусь одному місяці року, то дохід може бути виплачено в цьому самому місяці. А за всі інші місяці року взагалі не буде жодного доходу. [12]

З найманими працівниками ситуація зовсім інша – в господарстві вони не здійснюють ініціативну, на власний ризик діяльність. Згідно з укладеним з ними трудовим договором (контрактом) вони виконують для господарства певну роботу, за яку отримують заробітну плату, що не може бути нижче мінімального розміру заробітної плати, за умови виконання місячної (годинної) норми праці (статті 2, 95 КЗпП). [41]

Водночас окремі норми трудового законодавства поширюються і на членів фермерських господарств.

Абзацом другим ст. 3 КЗпП передбачено особливості праці членів кооперативів та їх об'єднань, колективних сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, працівників підприємств з іноземними інвестиціями, що визначаються законодавством та їх статутами. Для фермерів – це закон № 973. Наприклад, частиною п'ятою ст. 27 цього Закону визначено, що голова фермерського господарства створює безпечні умови праці для членів господарства і громадян, які уклали трудовий договір (контракт), забезпечує дотримання вимог техніки безпеки, виробничої гігієни та санітарії, пожежної безпеки. Тому щодо цих аспектів роботи норми КЗпП потрібно виконувати в тому числі для членів господарства. [41]

5.2 Наймані працівники

Згідно з частиною першою ст. 27 Закону № 973 трудові відносини у фермерському господарстві базуються на основі праці його членів. Водночас у разі виробничої потреби фермерське господарство має право залучати до роботи в ньому інших громадян за трудовим договором (контрактом). [43]

Крім того, абзацом четвертим частини п'ятої ст. 1 цього Закону передбачено залучення сімейним фермерським господарством інших громадян, яке відповідно до ст. 27 Закону може здійснюватися винятково для

виконання сезонних та окремих робіт, що безпосередньо пов'язані з діяльністю господарства і потребують спеціальних знань чи навичок. [41]

З особами, залученими до роботи у фермерському господарстві, укладається трудовий договір (контракт) у письмовій формі.

У трудовому договорі визначаються:

- *строк договору;*
- *умови праці та відпочинку (тривалість робочого дня, вихідні дні, щорічна оплачувана відпустка, форми оплати праці та її розміри, харчування тощо) (частина третя ст. 27 Закону № 973). [41]*

Статтею 21 КЗпП передбачено, що особливою формою трудового договору є контракт.

У контракті угодою сторін можуть установлюватися:

- *строк його дії;*
- *права;*
- *обов'язки;*
- *відповідальність сторін (у тому числі матеріальна);*
- *умови матеріального забезпечення та організації праці;*
- *умови розірвання договору (в тому числі дострокового).*

При складанні контракту можна користуватися формою трудового договору між працівником і фізичною особою, яка використовує найману працю, затвердженою наказом № 260, або типовою формою контракту з працівником, затвердженою наказом № 23. [11]

Як зазначалося, трудові відносини осіб, залучених до роботи за трудовим договором (контрактом), регулюються законодавством України про працю (частина друга ст. 27 Закону № 973). [21]

Видача трудових книжок членам фермерського господарства і громадянам, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом), та їх ведення здійснюються відповідно до законодавства України про працю (п. 4 ст. 27 вищезазначеного Закону). [42]

Трудові книжки працівників заповнюються у загальному порядку згідно з нормами Інструкції № 58. [42]

Розмір оплати праці і тривалість щорічної відпустки осіб, які працюють у фермерському господарстві за трудовим договором (контрактом), не повинні бути меншими за встановлений державою розмір мінімальної заробітної плати і передбачену законом тривалість щорічної відпустки (абзац другий частини четвертої ст. 27 Закону № 973). [42]

Ці питання та інші аспекти трудових відносин врегульовано трудовим законодавством.

Трудові спори у фермерському господарстві вирішуються в установленому законом порядку.

Якщо це спір господарства з найманими працівниками, то порядок вирішення трудових спорів встановлено главою XV статей 221 – 241¹ КЗпП. Фактично передбачено два варіанти вирішення: через комісію по трудових спорах чи в суді. Комісія по трудових спорах обирається загальними зборами (конференцією) трудового колективу підприємства, установи, організації з числом працюючих не менш як 15 чоловік (ст. 223 КЗпП). Проте на фермерському господарстві така комісія навряд чи існує. Тому залишається інший варіант вирішення спорів – через суд. [43]

5.3 Члени фермерського господарства

Трудові відносини членів фермерського господарства, організованого у формі юридичної особи, регулюються статутом (частина друга ст. 27 Закону № 973). Юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації (частина четверта ст. 87 Цивільного кодексу). [44]

Якщо фермерське господарство наймає працівника для виконання певної роботи за конкретними кваліфікацією, професією, посадою з підпорядкуванням правилам внутрішнього трудового розпорядку тощо, то укладати з ним цивільно-правовий договір не можна. [44]

Трудові відносини членів господарства, організованого фізичною особою – підприємцем, визначаються договором про створення сімейного фермерського господарства (п. «д» частини п'ятої ст. 8¹ Закону № 973).

Громадянин визнається суб'єктом господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи (частина перша ст. 128 Господарського кодексу). [44]

Повноцінним членом фермерського господарства особа стає з дати державної реєстрації фермерського господарства. При цьому якихось додаткових документів для підтвердження статусу членства складати не обов'язково. Трудовий договір з членами фермерського господарства не укладається (лист № 306/0/22 – 17). [42]

Проте складання якогось документа може бути необхідно для того, аби почати обліковувати трудову участь кожного члена в загальному трудовому процесі. Наприклад, статутом (договором) може бути передбачено, що з метою фіксації трудової участі у господарстві кожен член господарства пише заяву на ім'я голови про те, що він готовий розпочати виконувати трудові обов'язки як той або інший спеціаліст. Голова візує цю заяву і видає наказ по господарству, що такий-то член господарства розпочав виконувати трудові обов'язки з такої – то дати. [41]

Водночас частиною четвертою ст. 27 Закону № 973 встановлено, що видача трудових книжок членам фермерського господарства та їх ведення здійснюються відповідно до законодавства України про працю, а п. 1.1 Інструкції № 58 визначено, що трудові книжки ведуться у тому числі на осіб, які є співвласниками (власниками) підприємств, селянських (фермерських) господарств, за умови, що вони підлягають державному соціальному страхуванню. Таким чином, якщо члени фермерського господарства будуть добровільно зареєстровані платниками єдиного внеску, на них у загальному порядку слід завести трудові книжки. [44]

Класифікатором професій передбачено специфічні назви професій для членів фермерських господарств. Залежно від характеру роботи до трудової книжки члена фермерського господарства може бути занесено одну з назв, наведених у табл. 5.1, або іншу назву, якщо ці не підходять. [44]

Таблиця 5.1 – Назви професій членів фермерського господарства

Згідно з Класифікатором професій		Основна характеристика
Код	Назва	
6131	Фермер	Здійснює виробничу та комерційну діяльність у фермерському господарстві (категорія «робітники у рослинництві, овочівництві, садівництві»)
6131	Робітник фермерського господарства	Виконує сільськогосподарські роботи на тракторах, сільгосптехніці тощо
3213	Фахівець з організації та ведення фермерського господарства	Голова фермерського господарства

Вище зазначалося, що трудові відносини членів фермерського господарства регулюються статутом (договором). Це означає, що саме в статуті (договорі) потрібно встановити в тому числі особливості:

- трудового розпорядку;
- відпочинку (відпустки);
- порядку оплати праці тощо.

Фермерське господарство попри норми укладеного статуту (договору) відповідно до чинного законодавства зобов'язано:

- нести матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну його членам і особам, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом), каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ними своїх трудових обов'язків;
- створювати безпечні умови праці;
- забезпечувати дотримання вимог техніки безпеки, гігієни та санітарії, пожежної безпеки. [41]

Крім того, фермерське господарство повинно обов'язково дотримуватися норм ст. 3 КЗпП, згідно з якою:

- законодавство про працю регулює трудові відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами;
- особливості праці членів, у тому числі фермерських господарств, визначаються законодавством та їх статутами. Проте гарантії щодо зайнятості, охорони праці, праці жінок, молоді, інвалідів надаються в порядку, передбаченому законодавством про працю. [41]

Перелік членів господарства повинен зазначатися у статуті (договорі). У разі якщо після створення господарства до нього долучатимуться нові родичі (члени), потрібно буде вносити зміни до статуту (договору), доповнювати його новими членами. [41]

5.4 Дотримання норм тривалості робочого часу

Як зазначалося, фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян (частина перша ст. 1 Закону № 973). А підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність (ст. 42 Господарського кодексу). [42]

Тобто фермерська діяльність для членів господарства – самостійна, ініціативна, громадяни працюють самі на себе, сам факт найманої праці відсутній. Вище було наведено норми КЗпП, яких слід дотримуватися в господарстві, і норми стосовно його членів, зокрема виконання гарантій щодо зайнятості, охорони праці, праці жінок тощо. Також під цією нормою слід розуміти й дотримання певних норм робочого часу. [41]

Оскільки є пряма норма ст. 3 КЗпП щодо дотримання відповідних прав, її слід дотримуватись, а отже дотримуватися норм тривалості робочого часу і вести табель його обліку. [41]

Робота у фермерському господарстві має здебільшого сезонний характер, коли часове навантаження нерівномірне протягом року, тому

доцільним для членів фермерського господарства може бути встановлення підсумованого обліку робочого часу з річним обліковим періодом. [41]

5.5 Оплата праці

Згідно з п. 7.12 Методрекомендацій № 189 визначений дохід розподіляється між членами господарства пропорційно трудовому внеску кожного з них і використовується для визначення заробітку, утримань і відрахувань на соціальні заходи згідно з чинним законодавством. [41]

Таким чином, члени господарства як оплату за свою працю в господарстві отримують не заробітну плату, а частину отриманого господарством чистого прибутку, тобто доходу за мінусом всіх понесених витрат, пов'язаних з отриманням цього доходу, сплачених податків. [41]

З точки зору бухгалтерського обліку розподіляється прибуток, накопичений на рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». Варіанти розподілу (оплати праці) мають бути визначені статутом (договором) господарства. При цьому можливі два базові варіанти:

- оплата залежно від внеску до складеного капіталу господарства;
- оплата залежно від трудової участі кожного члена.

Перший вид оплати є класичними дивідендами. Фактично це пасивний вид доходу, який не залежить від трудової участі членів у діяльності господарства. Хто зробив більший майновий внесок у господарство, той отримує і більший прибуток. [34]

Другий вид оплати прямо залежить від трудової участі. Тож у статуті (договорі) може бути передбачено варіант врахування такої участі чи якісь інші системи, за якими здійснюється диференційована оплата кожному члену. Варіантів розподілу прибутку багато, для одного господарства прийнятний один варіант, а для іншого – другий. [35]

6 ОРГАНІЗАЦІЯ МАТЕРІАЛЬНО – ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ РИБОВОДНОГО ПІДПРИЄМСТВА

6.1 Сутнісна характеристика матеріально – технічного забезпечення виробництва, його основні форми та системи

Ефективність діяльності підприємства, рівномірний і ритмічний випуск готової продукції, її якість значною мірою залежать від організації постачання, своєчасності надходження матеріальних ресурсів у виробництво в необхідних асортименті, кількості та належної якості. Нагадаємо, що постачання виробництва необхідними матеріальними ресурсами є початковою ланкою виробничого процесу, а збут готової продукції – його завершенням. [21]

Під *матеріально-технічним постачанням підприємства* розуміється процес забезпечення його всіма видами матеріально – технічних ресурсів в необхідні терміни та в обсягах, які необхідні для нормального безперебійного здійснення виробничо – господарської діяльності підприємства.

Постачання матеріально – технічними ресурсами повинно бути своєчасним, комплексний і вимагати мінімальних витрат. Виконує цю роботу відділ матеріально – технічного постачання підприємства. [21]

Організація матеріально – технічного забезпечення включає: визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах, пошук і купівлю ресурсів, організацію доставки, зберігання та видачі споживачам на підприємстві. [21]

Потреба в матеріально – технічних ресурсах визначається на виробництво продукції, експлуатаційно-ремонтні та господарські потреби.

Обґрунтуванням потреб в матеріалах і обладнанні служать прогресивні норми витрат матеріалів на одиницю продукції або на виконання певної роботи та обсяг, що запланований з виробництва продукції або робіт. [22]

Підприємство набуває матеріально – технічні ресурси:

- в порядку оптової торгівлі (формою оптової торгівлі є товарна біржа);
- у підприємств – виробників на основі прямих зв'язків;
- використовують матеріальні ресурси, отримані від замовників за укладеними договорами (давальницька сировина);
- через посередників (постачальницько – збутові організації);
- підприємства в праві купувати товари на ринках, аукціонах, виставках – продажах та в окремих громадян;
- підприємство має право обмінювати, орендувати, одержувати безоплатно і тому подібне у інших підприємств, організацій та громадян.

Для підприємства дуже важливим є правильний вибір господарської зв'язку з постачальниками матеріально – технічних ресурсів, а також форми постачання. [23]

Вибір раціонального виду господарських зв'язків включає вирішення питань про доцільність участі в них посередника і про їх тривалості. У зв'язку з чим, розрізняють прямі і опосередковані господарські зв'язки, тривалі і короткострокові. [23]

Придбання матеріально – технічних ресурсів безпосередньо у виробників, тобто організація постачання за прямими зв'язками, має переваги в тому, що забезпечує змогу оперативного обліку спеціальних вимог покупця до продукції, конкретних побажань щодо її складу, конструкції, оформлення, планування строків поставки і т.п. По прямих зв'язках поставляються, насамперед, ті матеріально – технічні ресурси, які необхідно постійно у великій кількості, а також вироби за індивідуальними замовленнями й складне устаткування. Проте вся номенклатура матеріально – технічних ресурсів, необхідних для виробництва, досягає іноді десятків тисяч найменувань і типорозмірів. Зрозуміло, що вона не може поставлятися за прямими зв'язками. Ті ресурси, які необхідні в невеликій кількості, періодично і нерегулярно, економніше купувати у посередників – оптових фірм і магазинів. Останні комплектують певний асортимент товарів для продажу і територіально розміщуються неподалік від підприємств та організацій споживачів. [24]

Нерегулярна або періодична купівля матеріально – технічних ресурсів, насамперед з однорідними стандартизованими властивостями, може здійснюватися на товарних біржах, де концентрується інформація про продаж продукції та рівень поточних цін. [24]

У свою чергу, розрізняють транзитну і складську форми постачання.

Транзитна форма постачання передбачає відправку ресурсів з підприємства – виробника споживачу, минаючи проміжні склади. Ця форма скорочує терміни доставки вантажів і витрати на сортування, вантажно – розвантажувальні і складські операції. [24]

Транзитне постачання застосовується у випадках регулярного споживання матеріалів у більших кількостях, а також коли специфічні властивості продукції не допускають додаткового навантаження. [24]

При складській формі постачання підприємства одержують матеріали в необхідних кількостях з баз і складів постачальницько – збутових організацій та оптових магазинів. [24]

Переваги складської форми постачання:

- можна мати менші поточні виробничі запаси, а отже менші складські приміщення і т.п.;
- створюється можливість одержувати від постачальників матеріали частішими й малими партіями, в асортименті, який повністю відповідає потребам виробництва.

Ресурси надходять на склад підприємства, з якого далі подаються на робочі місця. [24]

Об'єкти техніки (машини, устаткування, пристосування і ін.), які необхідні епізодично, зберігаються на складі підприємства до моменту введення в експлуатацію. Що стосується матеріалів, то постачання такими робочих місць є регулярним і вважається завершальним етапом матеріально-технічного забезпечення виробництва. Воно здійснюється по визначеній системі. Для кожного цеху чи підрозділу службою матеріально – технічного забезпечення встановлюється ліміт витрачання матеріалів на основі норм витрати і планового обсягу робіт. В межах ліміту матеріали видаються зі складу цехам. [25]

Залежно від типу виробництва застосовуються різні системи лімітування та забезпечення цехів матеріалами. На підприємствах одиничного і дрібносерійного виробництва широко застосовується децентралізована (пасивна) система постачання цехів. Склад видає матеріали на підставі разових вимог цехів, які самостійно їх одержують і транспортують. В умовах масового і багатосерійного виробництва зі стабільною номенклатурою продукції і ритмічним споживанням матеріалів застосовується централізована (активна) система забезпечення робочих місць. Склад доставляє матеріали в межах встановленого ліміту безпосередньо на робочі місця в необхідній кількості і в потрібний час відповідно до календарного графіка. Централізована система дозволяє ефективніше використовувати складські приміщення, транспортні засоби, успішніше механізувати та автоматизувати транспортно – складські операції.

Централізоване постачання матеріалами цехів і робочих місць набуває вищу форму в умовах інтегрованої системи виробництва й постачання «точно за часом» (японський варіант – «канбан»), коли всі процеси та їхнє забезпечення здійснюються згідно з чітким календарним графіком. В єдиний графік роботи включаються також і постачальники, забезпечує виробничий процес часто прямо «з коліс», зводячи запаси матеріалів масового споживання до мінімуму. [26]

Вдосконалення матеріально – технічного постачання пов'язане з поліпшенням нормативної бази, що обґрунтовує потребу підприємства в матеріальних ресурсах; зміцненням договірної дисципліни та відповідальності постачальників за терміни, асортимент і якість продукції, що постачається; розвитком прямих тривалих господарських зв'язків при поставках стабільно споживаної продукції у великих кількостях і оптової торгівлі через територіальні постачальницько – збутові організації і магазини, що скорочує документообіг. [26]

6.2 Організаційно – правові основи закупівель та фактори, що визначають вибір постачальників

Між постачальником і споживачем матеріально – технічних ресурсів полягає договір, який регламентує всі умови постачання: кількість, якість, ціну товарів, термін поставки, форму розрахунків, відповідальність за порушення договору. [34]

Правовою основою закупівлі є укладення договору між сторонами - учасниками угоди, званого контрактом. [34]

Основні елементи контракту такі:

1) пропозиція і прийняття пропозиції (контракт укладається у разі, коли одна сторона пропонує партію товарів за певною ціною і на певних умовах поставки). Контракт може укладатись в письмовій або усній формі, надається перевага письмовій формі;

2) фінансові умови (необхідно обумовити вартість контракту. Контракт набуває юридичної сили тільки в разі, якщо обумовлені фінансові умови угоди.);

3) право укладати контракти (це право мають тільки певні посадові особи - директор, генеральний директор, довірені особи, уповноважені фірмою на здійснення таких дій і діють від її імені);

4) законність (контракт повинен повністю відповідати всім правовим нормам держави).

Чітко виражені ***умови контракту*** - це такі умови, які фактично оговорені в контракті. [34]

Припускаються умови контракту – умови, що впливають із зафіксованих або самі собою зрозумілі зі здорового глузду, законодавчих актів, прийнятих нормативів і ін.

Контракт може передбачати відшкодування збитку (сума обмовлюється заздалегідь).

Штраф – це дія, необхідна, щоб змусити постачальника виконати всі умови контракту, це є сума, збільшена в порівнянні з вказаною в контракті і зростаюча залежно від ступеня порушення терміну поставки, поставки неякісного товару, невідповідного асортименту та ін..

Форсмажор – умова, яка може бути зазначена в контракті поставки, це є перерахування випадків, при яких постачальник може не виконати умови контракту і не виплачувати штрафу. Зазвичай до таких випадків відносяться природні катастрофи чи не контрольовані людиною. [38]

Структура контракту, реквізити документа:

- 1) найменування документа та його номер, дата підписання, місто, зміст договору;
- 2) предмет договору;
- 3) кількість і якість товару;
- 4) сума контракту і порядок розрахунків;
- 5) упаковка та маркування;
- 6) умови поставки товару;
- 7) умови приймання товару;
- 8) форсмажор;
- 9) відповідальність сторін;
- 10) вирішення спорів;
- 11) інші умови.

Заключним етапом виконання поставок є *оплата замовлених товарів*.

Правила перевірки рахунків:

- 1) при одержанні рахунка особі необхідно упевнитися в тому, що рахунок призначений саме певній особі;
- 2) необхідно звірити номер замовлення, вказаний в мережі, з номером замовлення, що стоїть в копії контракту, та повідомленням про одержання товару зі складу. [31]

Форми розрахунків:

- 1) розрахунки платіжними дорученнями (за дорученням платника банк переводить кошти з його рахунку на рахунок одержувача);
- 2) розрахунки по акредитиву (банк платника відкриває акредитив і здійснює платежі одержувачу);
- 3) розрахунки по інкасо (банк за дорученням клієнта здійснює за його рахунок операції);

4) розрахунки чеками (в чеку вказується той банк, в якому чекоутримувач зберігає кошти, якими розпоряджається, підписуючи чеки).

Чек повинен містити:

- 1) найменування документа («чек»);
- 2) доручення виплатити певну грошову суму одержувачеві;
- 3) найменування платника і вказівку номера його рахунку;
- 4) вказівку валюти, якою має здійснюватися платіж;
- 5) зазначення дати і місця складання чека;
- 6) підпис чекодавця. [32]

Коло основних постачальників підприємства є досить стабільним, особливо в умовах масового і серійного виробництва, коли існує постійна потреба в більшій кількості однакових матеріалів. Але періодично виникають нові завдання, які потребують нових матеріально-технічних ресурсів і нових постачальників (освоєння нової продукції, заміна та вдосконалення технологічних систем, нове будівництво і т.п.). Однак і без цього може виникнути потреба замінити окремих постачальників, розширити їх коло. Тому важливою є проблема вибору постачальників. [33]

Вибираючи постачальників ресурсів, слід враховувати ряд факторів, у тому числі:

- відповідність виробничої потужності постачальників потребам підприємства в матеріалах,
- якість і ціну останніх,
- репутацію постачальника,
- його територіальну віддаленість,
- оперативність поставок,
- швидкість реакції на вимоги покупця,
- умови розрахунків,
- можливість одержання кредиту і т. п.

Ці характеристики постачальників ретельно аналізуються і вибирається той партнер, який забезпечує найкращі умови постачання при мінімальних витратах. [37]

6.3 Запаси матеріалів та їх регулювання

Інтервали поставок матеріалів на підприємство і час їх використання, за рідкісним винятком, не збігаються: багато матеріали надходять у виробництво безперервно, тобто щоденно. Тому виникає потреба в запасах матеріалів. [29]

За **призначенням** запаси поділяються на *поточні*, *підготовчі* й *страхові*. Зберігаються вони на складах разом, але нормативні величини обчислюються окремо. [29]

Поточний запас забезпечує роботу підприємства в період між двома черговими поставками партій матеріалів. Він є величиною змінною: досягає максимуму в момент надходження партії матеріалів, поступово зменшується в процесі використання і стає мінімальним безпосередньо перед черговою поставкою. [29]

6.4 Характеристика інфраструктури рибоводних підприємств

Рациональна організація обслуговування основного виробництва, тобто формування та розвиток інфраструктури підприємства - найважливіша умова успішної виробничо-господарської діяльності підприємства. [29]

Інфраструктура (від лат. *Infra* - нижче, під і *structura* – побудова, розміщення) - це сукупність складових частин будь-якого об'єкта, що мають підпорядкований (допоміжний) характер і забезпечують умови для нормальної роботи об'єкта в цілому.

Інфраструктура підприємства – це комплекс його допоміжних і обслуговуючих цехів, господарств і служб, без яких неможливе функціонування підприємства в цілому. [29]

Розрізняють виробничу та соціальну інфраструктури, окремо виділяють також капітальним будівництво як специфічну форму відтворення та розвитку інфраструктури підприємства (рис. 6.1).

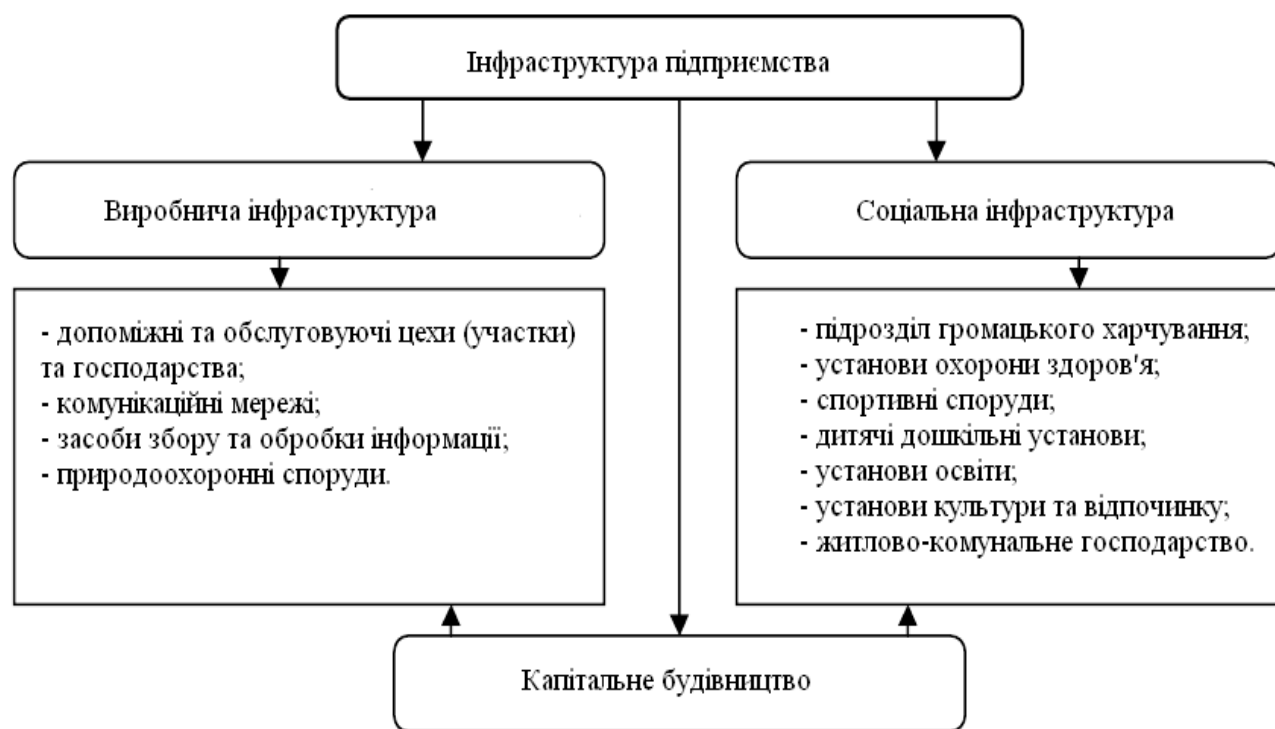

Рис. 6.1 – Елементи інфраструктури підприємства

До виробничої інфраструктури підприємства належать підрозділи, які не беруть безпосередньої участі у створенні профільної продукції, але своєю діяльністю створюють умови, необхідні для роботи основних виробничих цехів. Соціальна інфраструктура забезпечує задоволення соціально-побутових і культурних потреб працівників підприємства. [30]

Виробнича інфраструктура суттєво впливає на економіку підприємства. У сучасних умовах господарювання у сфері технічного обслуговування виробництва на різногалузевих підприємствах працює 45 – 50% загальної чисельності персоналу. Це зумовлено не стільки великими обсягами робіт з обслуговування основного виробництва, скільки тим, що багато допоміжних та обслуговуючих операцій дуже складно механізувати. [32]

Зростання ролі і значення виробничої інфраструктури пояснюється тим, що:

1) підвищення рівня механізації та автоматизації виробничих процесів збільшує обсяги і складність робіт з ремонту та налагодження устаткування, потребує розширення номенклатури інструменту, оснащення і пристосувань;

2) перехід до нових технологій та інтенсифікація режимів роботи обладнання підвищують вимоги до якості та збільшують потребу в різних видах енергії;

3) ускладнення виробничих процесів і поглиблення внутрішньовиробничих зв'язків між підрозділами збільшують обсяг робіт з транспортування різних вантажів;

4) постійно зростають навантаження на комунікаційні мережі та природоохоронні споруди.

Для досягнення високих виробничих результатів важливо створити в трудовому колективі комфортну соціальну базу і сприятливий психологічний клімат, забезпечити соціальну мотивацію праці, тобто сформувати соціальну інфраструктуру. [33]

В цілому успішне господарювання в ринкових умовах неможливе без збалансованого розвитку як основного виробництва, так і виробничої та соціальної інфраструктур підприємства. [39]

Формування, відтворення й розвиток виробничих та інфраструктурних об'єктів здійснюються в процесі капітального будівництва, яке розглядають як специфічний елемент інфраструктури підприємства. [29]

Капітальне будівництво – це процес створення нових, реконструкції, розширення, технічного переоснащення виробничих та інфраструктурних об'єктів підприємства. [37]

До сфери капітального будівництва відносять:

1) спорудження будівель та об'єктів виробничого та невиробничого (соціального) призначення;

2) монтаж виробничого і невиробничого устаткування та інших засобів праці й соціальної діяльності;

3) проектно-пошукові та інші підготовчі роботи, пов'язані зі спорудженням нових і реконструкцією функціонуючих об'єктів виробничого і соціального призначення;

4) капітальний і відновний ремонт будівель і споруд виробничого та соціального призначення. [29]

6.5 Організація ремонтного, транспортного, складського та енергетичного господарства

Необхідними умовами нормального перебігу виробничих процесів на підприємстві слід вважати: постійне підтримання в робочому стані машин та устаткування, інших засобів праці; своєчасне забезпечення робочих місць сировиною, матеріалами, інструментом та, енергією; виконання транспортних операцій та інших пов'язаних з ними робіт. Все це має робити належним чином організована система технічного обслуговування виробництва. [31]

У межах цієї системи виконуються такі функції:

- ремонт технологічного, енергетичного, транспортного та іншого устаткування, догляд за ним і налагодження;
- забезпечення робочих місць інструментом і оснащенням як власного виробництва, так і придбаними в спеціалізованих виробників;
- переміщення вантажів, виконання вантажно-розвантажувальних робіт;
- забезпечення підрозділів електричною і тепловою енергією, паром, газом, стиснутим повітрям та ін.;
- своєчасне забезпечення виробничих цехів (діляниць, окремих виробництв) сировиною, основними та допоміжними матеріалами, паливом;
- складування і зберігання завезених (придбаних) матеріальних ресурсів, а також напівфабрикатів, окремих складальних одиниць, готових виробів. [31]

У систему технічного обслуговування виробництва входять відповідні структурні підрозділи підприємства, що здійснюють перелічені функції (рис. 6.2).

У виробництві великий вплив на рибопродуктивність і загальна кількість одержуваної продукції надають безперебійні приготування та доставка кормів, добрив до окремих ставків і ділянок, подача електроенергії, води,

ремонт гідротехнічних споруд та ін. Ці роботи виконуються допоміжними службами підприємства. [29]

Машини та устаткування складаються з багатьох конструктивних елементів, які в процесі експлуатації піддаються різним навантаженням і тому зношуються нерівномірно. Виникає необхідність оновлення і заміни зношених частин обладнання, ще придатного для наступного використання.

Рис. 6.2 – Структурні елементи системи технічного обслуговування підприємства

Ремонт – це процес відновлення початкової дієздатності обладнання, втраченої в результаті виробничого використання. Підрозділи, що входять до складу ремонтного господарства, здійснюють технічне обслуговування та ремонт засобів праці, монтаж і введення в дію нового обладнання, виготовлення запасних частин і нестандартного обладнання, модернізацію діючих машин та устаткування. [39]

На практиці застосовують *три форми організації ремонтно-профілактичних робіт* залежно від масштабів виробництва. При *централізованій формі* весь ремонтний персонал підприємства підпорядкований головному механіку. *Децентралізована форма*, навпаки, передбачає, що всі види ремонтних робіт виконуються персоналом цехових ремонтних баз, підлеглі ним начальникам відповідних цехів. *Змішана форма* організації ремонту поєднує централізацію і децентралізацію: технічне обслуговування та поточний ремонт здійснює ремонтний персонал виробничих цехів, а капітальний ремонт, модернізацію, виготовлення запасних частин і нестандартного обладнання - персонал ремонтно-механічного цеху. [2]

Залежно від того, як визначається потреба в ремонтних роботах, розрізняють систему планово-попереджувального ремонту (систему ППР) і систему ремонту за результатами технічної діагностики. [2]

Сутність системи ППР полягає в тому, що всі попереджувальні заходи та ремонти здійснюються відповідно до встановлених заздалегідь нормативів. Після відпрацювання кожною фізичною одиницею устаткування (транспортного засобу) певного нормативами кількості годин проводять його огляд та планові ремонти, черга і послідовність яких залежать від призначення засобу праці, його конструктивних особливостей, умов експлуатації. [3]

Визначення обсягів і видів ремонтних робіт у системі ремонту за результатами технічної діагностики здійснюється відповідно до фактичної потребою в них після об'єктивного контролю технічного стану того чи іншого виду засобів праці.

Перша з наведених систем забезпечує більшу надійність, безперебійну експлуатацію устаткування та інших засобів праці, друга є значно дешевшою. [19]

На вітчизняних підприємствах найбільш поширена система ППР. Вона передбачає проведення технічного (міжремонтного) обслуговування конкретних засобів праці, їх періодичного планових ремонтів і модернізації. У процесі технічного обслуговування ліквідуються дрібні несправності,

проводяться огляди стану окремих вузлів і агрегатів, здійснюються заміна мастила і регулювання певних механізмів. Планові ремонти залежно від обсягу, складності та терміну проведення поділяються на поточні та капітальні. [29]

Поточний ремонт здійснюється для гарантованого забезпечення нормального функціонування устаткування та інших засобів праці. У процесі поточного ремонту замінюються або відновлюються окремі деталі (вузли), проводяться регулювальні операції. [29]

Під час проведення **капітального ремонту** обладнання і транспортних засобів здійснюються: повне розбирання; ремонт зношених деталей і вузлів (у тому числі базових); заміна тих, що не підлягають ремонту; регулювання та випробування під навантаженням. [26]

Модернізацію засобів праці (насамперед технологічного обладнання) проводять з ціллю підвищення їх технічного рівня (розширення технологічних можливостей, зростання продуктивності) шляхом часткової зміни конструкції. [26]

В системі ППР регламентація ремонтних робіт здійснюється за допомогою кількох нормативів.

Основними з них є:

- **ремонтний цикл** – проміжок часу між двома капітальними ремонтами або між початком експлуатації та першим капітальним ремонтом;
- **міжремонтний період** – проміжок часу роботи устаткування чи іншого засобу праці між двома послідовними (черговими) ремонтами;
- **структура ремонтного циклу** – перелік і послідовність планових ремонтів, процесів технічного обслуговування в межах одного ремонтного циклу;
- **категорія складності ремонту** – показник, який визначає трудомісткість планового ремонту того чи іншого виду технологічного обладнання, в порівнянні з трудомісткістю ремонту еталонної фізичної одиниці. Його величина може коливатися в межах від одиниць до декількох десятків одиниць. [26]

Удосконалення техніко – технологічної бази виробництва, збільшення потужності та інтенсифікація використання машин (агрегатів) об'єктивно збільшують споживання різних видів енергії. Енерговитрати в структурі собівартості продукції зростають. Оскільки енергія (електроенергія насамперед) не може накопичуватися, тобто процес її виробництва співпадає з процесом споживання, будь-які порушення енергопостачання призводять до значних збитків. Перебої в постачанні води або відхилення від необхідної температури в виробничих цехах через несправність в енергетичному господарстві можуть призвести до загибелі вирощуваних риб і молоді, погіршити умови інкубації ікри, розведення олігохет та ін.. Все це підвищує значення безперебійного функціонування всього енергетичного господарства підприємства. [28]

Основними завданнями енергозабезпечення являються:

- регулярно безперебійне виробництво або одержання з боку всіх видів необхідної енергії;
- перетворення енергії і підготовка до використання;
- своєчасне розподіл і подача енергії до робочих місць;
- догляд та підтримку в робочому стані комунікацій;
- нагляд і контроль за енергетичними установками;
- повторне використання енергоресурсів та ін. [27]

До складу енергетичного комплексу підприємства зазвичай входять такі окремі елементи господарства:

- **електросилове** – знижувальні підстанції, генераторні та трансформаторні установки, електричні мережі, акумуляторне господарство;
- **теплосилове** – котельні, компресори, теплосилові мережі, водопостачання, каналізація;
- **газове** – газогенераторні станції, газові мережі, холодильні та вентиляційні устаткування;
- **пічне** – нагрівальні й термічні печі;
- **слабкострумове** – власна телефонна станція, різні види зв'язку (у тому числі диспетчерська і селекторний);

– **енергоремонтне** – технічне обслуговування, ремонт і модернізація різноманітного енергообладнання. [29]

Керівництво енергетичним комплексом при значних обсягах споживання енергії здійснює головний енергетик підприємства. Безпосереднє виконання функцій енергозабезпечення виробництва покладається на відділ головного енергетика, енергоцех і відповідні лабораторії. На невеликих підприємствах відповідальність за енергозабезпечення господарства несе головний механік. [29]

В основу організації енергогосподарства покладені розрахунки планового і звітного енергетичного чеського балансів підприємства. Розробка планового енергетичного балансу здійснюється з метою: по – перше, визначення потреби в паливі та енергії з урахуванням допустимих втрат у внутрішніх мережах (витратна частина балансу); по – друге, обґрунтування способів забезпечення цих потреб за рахунок виробництва енергії власними генеруючими установками, проектування оптимальних режимів їх роботи, одержання енергії зі сторони, використання вторинних енергоресурсів (прибуткова частина балансу). [44]

Звітний енергетичний баланс використовується для аналізу фактичного стану енерго – забезпечення підприємства та контролю за використанням енергоресурсів. Він також служить вихідною базою для розробки стратегічних та оперативних заходів для економії паливно – енергетичних ресурсів. [44]

Процес виготовлення продукції на підприємстві завжди супроводжується переміщенням певної кількості різноманітних вантажів (сировини, матеріалів, палива, відходів виробництва, готової продукції), яке потребує значних витрат на транспортне обслуговування виробництва, що забезпечує поєднання всіх елементів виробничого процесу. [42]

Комплекс підрозділів, що займаються вантажно – розвантажувальними роботами та переміщення вантажів, становить транспортне господарство. Його склад залежить від характеру продукції, типу та обсягів виробництва. На підприємствах з великими обсягами перевезення вантажів організовуються спеціалізовані цехи залізничного, автомобільного та інших видів транспорту. На середніх і невеликих підприємствах створюється

єдиний транспортний цех. У кожному разі транспортне господарство підприємства очолює начальник транспортно – технологічного відділу; до складу такого відділу в більшості випадків входять технічне бюро, бюро організації перевезень, диспетчерська служба, бюро тари. [41]

Вся сукупність транспортних операцій на підприємстві здійснюється за допомогою трьох взаємопов'язаних видів транспорту. **Зовнішній транспорт** забезпечує зв'язок підприємства з приймальними пунктами транспорту загального користування (залізничними станціями, річковими і морськими портами, аеропортами), а також зі складами місцевих контрагентів. **Міжцеховий транспорт** застосовується для перевезення вантажів по території підприємства (між цехами, службами, складами). Управління зовнішнім і міжцеховим транспортом покладається на начальника транспортного відділу чи начальника транспортного цеху. **Внутрішньо цеховий транспорт** виконує транспортні операції в межах окремого цеху. Він, у свою чергу, поділяється на *загально цеховий* (перевезення вантажів між цеховими складами, дільницями, технологічними лініями) і *міжопераційний* (зв'язок між окремими робочими місцями). Управління ним здійснюють керівники відповідних цехів. [42]

У процесі управління транспортним господарством визначаються потоки вантажів та обсяги їх перевезень, здійснюється вибір і встановлюється необхідна кількість транспортних засобів, складаються плани перевезень, виконується оперативне регулювання транспортного обслуговування виробництва. [43]

В основу планування транспортного господарства покладено визначення вантажопотоків, тобто кількості вантажів (у тоннах, кубометрах, штуках), що переміщуються в заданому напрямку на певну відстань за конкретний проміжок часу. Розмір і маршрути окремих потоків вантажів розраховуються на базі виробничої програми підприємства, норм витрати матеріальних ресурсів і відстані перевезень. Сума всіх вантажопотоків, здійснюваних усіма видами транспорту, становить річний загальний обсяг перевезень вантажів. [44]

Вибір видів транспортних засобів залежить від обсягів перевезень, габаритів і фізико – хімічних властивостей вантажів, відстані та напрямків їх переміщення. Розрахунок необхідної кількості транспортних засобів кожного виду здійснюється з урахуванням добового обсягу перевезень, вантажопідйомності транспортних засобів і кількості рейсів за добу.

У рибоводних господарствах до перевезення живої різновікової риби висувають особливі вимоги, які необхідно враховувати при виборі транспортних засобів. Перевезення повинні здійснюватися транспортом, який забезпечує найменші відходи і травмування риб, а транспортні операції – в максимально стислі терміни. [43]

Наприклад, перевезення заплідненої ікри і личинок на далекі відстані можливе тільки на літаках. Техніка та організація таких перевезень добре розроблена. У пакети певної ємності наливають воду, збагачують її киснем і поміщають личинок. Під час перевезення в залежності від стану личинок воду можна аерувати. При такій організації перевезення личинок рослиноїдних риб на великі відстані (10 – 15 літніх годин), вивантаження їх з літака і транспортування до місць призначення дають позитивні результати.

Перевозять живу рибу до міст і промислових центрів і в спеціальних залізничних вагонах з апаратурою для підтримки необхідної температури води і насичення її киснем. [44]

Транспортують живу рибу до торгових баз і магазинів спеціалізовані автомашини.

Рівень роботи внутрішньогосподарського транспорту характеризується системою *кількісних і якісних* показників. [39]

До ***кількісних показників*** відносяться вантажообіг (кількість вступників, що відправляють та переміщуються на території підприємства вантажів за певний календарний період), обсяг вантажно-розвантажувальних робіт (число занурених, вивантажених і перевантажених фізичних тонн), число тонно-операцій (добуток кількості тонн перероблених вантажів на число вантажно-розвантажувальних і транспортних операцій) і кількість нормо-годин для виконання планового обсягу робіт. [39]

Якісні показники – це насамперед швидкість руху машин, яка поділяється на технічну та експлуатаційну. **Технічна швидкість** – відношення довжини шляху до часу, витраченого безпосередньо на рух. **Експлуатаційна швидкість** – відношення довжини шляху до всього часу руху з урахуванням простою машин. [39]

Вантажопідйомність – технічний показник потужності. Вона вказується в паспорті машини. Ступінь використання паспортної вантажопідйомності машини залежить від характеру вантажу, тари, організації експедиторської роботи та інших факторів. При перевезенні виробників, посадочних матеріалу, товарної риби на автомашинах вдасться повністю використати їх вантажопідйомність, так як це може призвести до загибелі риби. Використання при перевезенні риби спеціальних контейнерів, в яких вода збагачена киснем, дозволяє підвищити коефіцієнт використання вантажопідйомності. [39]

Умовою безперервного перебігу виробничих процесів на підприємствах є створення певних запасів сировини, матеріалів, палива, комплектуючих виробів, а також міжцехових і внутрішньоцехових запасів напівфабрикатів власного виготовлення. Всі ці запаси зберігаються на різних складах підприємства, сукупність яких утворює його складське господарство.

Структура складського господарства підприємства формується під впливом низки чинників, головними з яких є: номенклатура споживаних матеріалів; тип, рівень спеціалізації і обсяг виробництва. [39]

Досвід господарювання підтверджує доцільність створення **трьох видів складів** на підприємствах:

- **матеріальних** (підпорядкованих відділу матеріально – технічного постачання) – для зберігання запасів сировини, матеріалів, палива, комплектуючих та інших матеріальних цінностей, які надходять на підприємство ззовні;

- **виробничих** – для зберігання напівфабрикатів власного виробництва; до цього виду складів відносять також ЦІС, ЦІРК, склади запасних частин та обладнання;

– **збутових** – для зберігання готової продукції та відходів виробництва, що підлягають реалізації на сторону; вони підпорядковані відділу збуту підприємства. [39]

У ставкових господарствах до категорії складів умовно можна віднести зимувальні ставки, призначені для зберігання риб в зимовий період, садки для короткочасного і тривалого зберігання товарної риби. [40]

Організація складського господарства передбачає приймання, розміщення, зберігання, підготовку до виробничого споживання, видачу та облік руху матеріальних ресурсів. [40]

Завезення матеріалів на склади підприємства здійснюється відповідно до оперативних планів відділу матеріально – технічного постачання. Матеріали, що надходять на підприємство, обов'язково підлягають кількісному та якісному прийманню. Кількісна приймання означає перевірку відповідності кількості, обсягів і номенклатури матеріалів записам у супроводжувальних документах. Якісне приймання проводиться з метою встановлення відповідності одержаних вантажів стандартам, технічним умовам, зразкам та іншим вимогам, визначеним в договорі поставки. [40]

Розміщення і зберігання матеріальних ресурсів на складах підприємства може здійснюватися трьома способами. Сортове розміщення передбачає закріплення за кожним видом матеріалів постійного місця його зберігання. При партійному способі кожна партія матеріалів, що надійшла на підприємство, зберігається окремо. Комплектне розміщення є різновидом сортового і означає розміщення матеріалів комплектами, що відпускаються у виробництво. [41]

Важливою функцією складського господарства є також підготовка матеріалів до виробничого споживання, тобто комплектування, нарізка, розкрій та ін.. Ці роботи виконують заготівельні відділення (дільниці) матеріальних складів підприємства. [41]

Видача матеріалів зі складів здійснюється в межах ліміту, що розраховується відділом постачання, виходячи з виробничої програми та відповідних норм витрати матеріальних ресурсів.

Облік руху матеріальних ресурсів ведеться за допомогою картотеки як на складах підприємства (кількісно – сортовий облік), так і в бухгалтерії (кількісно – вартісний облік). В окремій картці зазначаються номенклатурний номер матеріалу, його найменування, марка, сорт, одиниця виміру і ціна, а також фіксуються всі надходження та видачі матеріалу. За картотекою розраховуються залишки матеріалів, які порівнюються з нормами запасу зберігання та лімітами. [42]

ВИСНОВКИ

Україна є великою аграрною державою. Її сільське господарство – одна з основних галузей матеріального виробництва, що відіграє важливу роль у житті суспільства. Тому відродження українського фермерства є одним з найважливіших завдань нашої незалежної держави. Важливим елементом цього відродження є створення селянських (фермерських) господарств, які є важливою частиною ринкового шляху розвитку українського сільського господарства. В наш час економічних перетворень і реформ розвиток сільського господарства є одним з першочергових завдань молодій державі. Головна мета – перейти від державного монополізму в сільському господарстві до колективного і приватного виробництва. Одну з провідних ролей в цьому завданні відіграють фермерські господарства.

Фундамент законодавства, яке стосується селянських (фермерських) господарств, становить Закон України "Про власність". Саме в ньому закріплено право на колективну і приватну власність на майно і землю.

Не менш важливе значення в даній темі має Закон України "Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві". Цим законом Держава значно розширила можливості розвитку сільського господарства і зокрема селянських (фермерських) господарств. В ньому можна знайти пільгові умови державного інвестування, оподаткування селянських (фермерських) господарств, а також гарантії їх рівності з іншими формами сільськогосподарського виробництва. Тут же держава забезпечує сприятливу політику цін, пільгові умови використання енергії і соціальну захищеність працівників селянських (фермерських) господарств.

Законодавчі органи нашої держави, прийнявши Закон "Про власність", "Про підприємництво", підготували нормативний фундамент для утворення фермерських господарств, але основою для їх діяльності стало прийняття Закону "Про селянське (фермерське) господарство". Ним були врегульовані

всі основні питання створення, діяльності і припинення діяльності селянських (фермерських) господарств.

Цей Закон дав змогу працівникам сільського господарства відчутися підприємцями, що в свою чергу сприяло удосконаленню виробництва, збільшенню доходів, а отже і загальному покращенню економіки.

Законодавець подбав також і про землю, яка є основою сільського господарства. Прийняття Закону "Про плату за землю" внесення вагомих змін до Земельного Кодексу, все це дозволило працівникам селянських (фермерських) господарств відчутися господарями землі, надало їм впевненості в своїх можливостях її використання.

Звичайно, не все проходить в ідеальному варіанті. Сільськогосподарські відносини часто змінюються і ці зміни потребують законодавчого закріплення. З цих причин вже були внесені зміни до Закону "Про селянське (фермерське) господарство" і інших нормативних актів, пов'язаних з діяльністю цих господарств. Про те, такі зміни є обов'язковим наслідком динамічності реформ.

Отже, в нашій державі створена достатня нормативна база для розвитку фермерських господарств, які можна надіятися, в майбутньому складуть основу приватного сектора сільського господарства і піднесуть наше аграрне виробництво на рівень розвинутих держав Європи.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Шерман І.М. Технологія виробництва продукції рибництва / І.М. Шерман, В.Г. Рилов. – К.: Вища освіта, 2005. – 351 с.
2. Коваленко В.О. Шляхи оптимізації та прогнозування вирощування коропових видів риб в умовах Півдня України / В.О. Коваленко, Ю.М. Воліченко, І.М. Шерман // Рибогосподарська наука України. – 2014. – № 2. – С. 46–54.
3. Привезенцев, Ю. А. Выращивание рыб в малых водоёмах. Руководство для рыбоводов-любителей / Ю. А. Привезенцев. М. : Колос, 2000. 128 с.
4. **Господарський кодекс** — Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. **КЗпП** — Кодекс законів про працю України від 10.12.71 р. № 322-VIII.
5. **Податковий кодекс** — Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
6. **Цивільний кодекс** — Цивільний кодекс України, від 16.01.2003 р. № 435-IV.
7. **Закон про ЄСВ** — Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» .
8. **Закон № 973** — Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV «Про фермерське господарство».
9. **Постанова № 413** — постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 р. № 413 «Про порядок повідомлення Державній фіскальній службі та її територіальним органам про прийняття працівника на роботу».
10. **Наказ № 23** — наказ Мінпраці України від 15.04.94 р. № 23 «Про затвердження Типової форми контракту з працівником».
11. **Наказ № 260** — наказ Мінпраці України від 08.06.2001 р. № 260 «Про затвердження Форми трудового договору між працівником і фізичною особою, яка використовує найману працю, та Порядку реєстрації трудового договору між працівником і фізичною особою».

12. **Перелік № 1170** — Перелік видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.2010 р. № 1170.
13. **Порядок № 435** — Порядок формування та подання страхувальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затверджений наказом Мінфіну України від 14.04.2015 р. № 435.
14. **Інструкція № 58** — Інструкція про порядок ведення трудових книжок працівників, затверджена наказами Мінпраці України, Мін'юсту України та Мінсоцзахисту України від 29.07.93 р. № 58.
15. **Інструкція № 449** — Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затверджена наказом Мінфіну України від 20.04.2015 р. № 449.
16. **Методрекомендації № 189** — Методичні рекомендації з організації та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах, затверджені наказом Мінагрополітики України від 02.07.2001 р. № 189.
17. **Класифікатор професій** — Класифікатор професій ДК 003:2010, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 р. № 327.
18. **Лист № 151/06/186-11** — лист Мінсоцполітики України від 16.05.2011 р. № 151/06/186 – 11 «Щодо тлумачення окремих положень трудового законодавства».
19. **Лист № 64/06/187-12** — лист Мінсоцполітики України від 20.04.2012 р. № 64/06/187-12 «Щодо виконання робіт на підставі цивільно – правових договорів».
20. **Лист № 306/0/22-17** — лист Мінсоцполітики України від 14.06.2017 р. № 306/0/22-17 «Про особливості праці членів ФГ»
21. Будниченко, В. А. Современное мировое производство аквакультуры и перспективы её развития / В. А. Будниченко // Водные биоресурсы и аквакультура. 2010. С. 46–48.

22. Михеев, В. П. Садковое выращивание товарной рыбы/ В. П. Михеев. М. : Лёгкая и пищевая промышленность, 1982. 215 с.
23. Коба С.А. Живлення та ріст цьоголіток коропа за спрямованого формування природної кормової бази / С.А. Коба, Т.В. Григоренко, С.А. Кражан // Рибогосподарська наука України. – 2013. – № 1. – С. 38–44.
24. Pillay T.V.R. Aquaculture: principles and practices / T.V.R. Pillay, M.N. Kutty // Blackwell Publishing, 2005. – 624 p. 5
25. Закон України «Про селянське (фермерське) господарство. // В.В.Р. 1993 № 32 ст.2.с.314//
26. Аграрне право України. Підручник К.Юрінком 1996 р. с.285-286.
27. Закон України «Про селянське (фермерське) господарство. // В.В.Р. 1993 № 32 ст.3. с. 315//
28. Закон України «Про селянське (фермерське) господарство. // В.В.Р. 1993 № 32 ст.3. с. 315//
29. Аграрне право України. Підручник К.Юрінком 1996 с.287
30. Закон України «Про селянське (фермерське) господарство» // В.В.Р. 1993 № 32 ст.9 с.319//
31. Закон України «Про селянське (фермерське) господарство» // В.В.Р. 1993 № 32 ст.4 с.315.//
32. Елеонский А.Н. Прудовое рыбоводство. – М.: Пищепромиздат, 1975
33. Андриющенко А.І., Алимова С.І. Ставовє рибництво: Підручник. – К.: Видавничий центр НАУ, 2008 – 636 с.: іл.
34. Шерман І.М., Євтушенко М.Ю. Теоретичні основи рибництва: підручник – К.: Фітосоціоцентр, 2012. – 484 с.
35. Зав. ред. Н. Г. Ланда. Сборник нормативно-технологической документации по товарному рыбоводству. – Москва, 1986. – 574.
36. Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини від 14.06.2004 №71 «Про затвердження Ветеринарних вимог щодо імпорту в Україну об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду».
37. Рекомендации по профилактике болезней рыб, повышению продуктивности сельскохозяйственных водоемов и улучшению качества

товарной рыбы/ Микитюк П.В., Небога Г.И., Бекас А.В., Вовк С.И., Чернышук И.И. – Б.Ц., Гортипография, 1987. – 117 с.

38. Водний Кодекс України.

39. Правила відбору зразків патологічного матеріалу, крові, кормів, води та пересилання їх для лабораторного дослідження, затверджені Головою Державного департаменту ветеринарної медицини Мінсільгосппроду України П. П. Достоевським 15 квітня 1997 р. №15-14/111.

40. Богерук А.К. Биотехнологии в аквакультуре: теория и практика. – М.: Б 73 ФГНУ «Росинформагротех», 2006. – 232 с.

41. Алимов С. І. А50 Рибне господарство України: стан і перспективи. – К.: Вища освіта, 2003. – 336 с.: іл.

42. Черномашенцев А. И., Мильштейн В.В. Ч-49 Рыбоводство. – М.: Легкая и пищевая пром-сть, 1983. – 272 с.

43. Кох В., Банк О., Йенс Г. Рыбоводство: пер. С нем. – М.: Пищевая пром-сть, 1980. – 218 с. Западный Берлин, 1976.

44. Зав. ред. Н. Г. Ланда. Сборник нормативно-технологической документации по товарному рыбоводству. – Москва, 1986. – 574.